

Online reputacija na primjeru društvene mreže Instagram

Mihaljević, Dalia

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:978146>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

PAKISTANSKE TAJNE SLUŽBE I NJIHOV
UTJECAJ NA SIGURNOSNU I REGIONALNU
POLITIKU

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Robert Mikac

Student: Ante Lovrić

Zagreb

Rujan, 2016.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Pakistanske tajne službe i njihov utjecaj na sigurnosnu i regionalnu politiku*, koji sam predao na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Robertu Mikacu, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

IME I PREZIME

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. TAJNE SLUŽBE	5
2.1. Kako funkcioniraju tajne službe?.....	6
2.2. Pakistanske tajne službe.....	9
2.3. Inter – Services Intelligence (ISI).....	10
3. POLITIKA PAKISTANA I TAJNIH SLUŽBI KROZ POVIJEST	13
3.1. Povijest i politika Pakistana.....	14
3.2. Unutarnji politički odnosi.....	16
3.3. Pregled djelovanja ISI kroz povijest.....	17
4. UTJECAJ ISI NA SIGURNOSNU I REGIONALNU POLITIKU	22
4.1. Afganistan: razvoj islamističkih skupina pod utjecajem ISI.....	22
4.2. Kašmir: centar za regrutiranje islamskih boraca.....	29
4.3. Pakistan: sigurnosni problemi.....	31
5. POLITIKA ISI NAKON 2001. GODINE: NOVI ODNOS GEOPOLITIČKIH SNAGA U REGIJI	35
6. ZAKLJUČAK	37
7. LITERATURA	40

1. UVOD

Svatko krije svoje tajne. U globaliziranom i tehnološki razvijenom svijetu, teško je skrivati tajne i biti nevidljiv od drugih. Ukoliko pričamo o državama, njezine tajne je jako teško čuvati, ali zbog toga postoje sigurnosno – obavještajne agencije koje se brinu o tome. Što se tiče države ona pomoću svojih tajni i tajnih operacija nastoji postići ugled među drugim državama. Sukladno tome, svake godine se među raznim agencijama i u raznim medijima poput političkih magazina provode istraživanja o djelovanjima sigurnosno – obavještajnih službi. Među 10 najboljih najčešće se izdvajaju obavještajno – sigurnosne službe SAD-a, Rusije, Velike Britanije, Izraela, Francuske i drugih. No, već dugi niz godina na prvom mjestu nalazi se pakistanska tajna služba koja se po raznim kriterijima smatra jednom od najprofesionalnijih sigurnosno - obavještajnih službi u svijetu¹. Spoj Pakistana i tajnih službi nas vodi u zanimljivu i dinamičnu regiju u Aziji gdje pronalazimo ekonomsku i sigurnosnu nestabilnost, teroristička djelovanja, nuklearno oružje, religijski ekstremizam i političku nestabilnost. Pakistan je suočen sa ekonomskom, političkom i društvenom krizom te je u očima zapadnih zemalja često gledan kao utočište mnogih terorističkih skupina poput Al-Qaede.

Odmah na početku možemo postaviti pitanje kako djelovanje tajnih službi zapravo utječe na kreiranje sigurnosne i regionalne politike. Upravo na odgovoru na to pitanje bazira se početak rada gdje se opisuje uloga djelovanja tajnih službi, koja je njihova stvarna zadaća te na koje sektore se dijele. Možemo samo spomenuti kako su u sigurnosno - obavještajne službe najčešće uključene policija i vojska kao temeljne državne službe sistema sigurnosti jedne države (Alispahić 2011: 9-10).

Nakon što definiramo ulogu sigurnosno - obavještajnih službi, okrenut ćemo se i unutarnjim političkim odnosima Pakistana gdje ćemo se upoznati sa burnom političkom i društvenom poviješću koju je imala ova država. Kroz najzanimljivija zbivanja pokušat ćemo razjasniti kakva je organizacija pakistanskih tajnih službi kako bi saznali mogu li pakistanske tajne službe zaštititi nacionalne interese države i utječe li njihovo djelovanje ponekad konfrontirajuće na politiku u državi. Logično je i da se zapitamo mogu li tajne službe utjecati na odnose u regiji i na koji način one to čine. Pakistanske tajne službe dobar su primjer prikaza načina na koji tajne službe mogu oblikovati politiku interesa zemalja te utjecati na njezinu unutarnju i vanjsku politiku.

¹ Na internetskoj stranici: <http://defence.pk/threads/isi-pakistan-inter-services-intelligence.551/>

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je Inter – Intelligence Service (ISI) koja je osnovana 1948. godine. ISI je od svog osnutka imala vrlo bitnu ulogu u vođenju pakistanske politike, prije svega u zaštiti od Indije. Tijekom godina njihova uloga se širi te danas imamo cijelu hijerarhiju zapovjednika koji su direktno povezani sa pakistanskim političkim elitama i koji u bitnoj mjeri određuju smjer kretanja pakistanske unutarnje i vanjske politike. Primjere za to pronalazimo u ovom radu gdje se želi pokazati povezanost svih političkih aktera i njihove uzročno - posljedične veze putem djelovanja ISI.

S obzirom na isprepletenost svih aktera unutar i izvan pakistanske politike sa ISI, cilj ovoga rada je istražiti djelovanje pakistanskih tajnih službi, odnosno pronaći njihov fokus djelovanja, ponajprije s naglaskom na najutjecajnijiu tajnu službu Pakistana, ISI. Istražujući djelovanje pakistanskih tajnih službi, dolazimo do mnogo podataka o povezanosti tajnih službi sa raznim islamističkim skupinama koje su obavljale operacije za Pakistan i njihove interese, posredstvom ISI, iz čega su se izrodile neke od najekstremnijih islamističkih stranaka na ovom području koje su povezane sa raznim terorističkim skupinama. Područje Pakistana i regije dovodi nas u centar fundamentalističkog djelovanja te centra za regrutiranje boraca koji kreću u borbu za džihad. Slijedom ovoga možemo postaviti glavno pitanje ovog istraživačkog rada: utječu li pakistanske tajne službe na razvoj islamističkih skupina te samim tim na destabilizaciju sigurnosne i regionalne politike?

Analizirajući mnoge tekstove iz ovog područja dolazimo do hipoteza kako su pakistanske tajne službe koristile gerilske ratove boreći se za svoje interese koji su na koncu bili financirani posredstvom mnogih agencija i država, ali koordinirani i organizirani putem djelovanja ISI. Takve primjere možemo naći u Afganistanu i Kašmiru koji su postali centar za regrutaciju mudžahedina, kasnije talibana i mnogih drugih islamističkih frakcija. Nakon 2001. godine, događa se preokret kada se te skupine još više radikaliziraju te kreću u borbu vođeni islamističkim ideologijama.

Kroz nastavak rada pokušava se definirati utjecaj ISI na regionalnu i sigurnosnu politiku, koji će se prikazati kroz vremenski okvir od osnutka pakistanskih tajnih službi 1948. godine do danas. Djelovanje ISI prikazano je kroz fokus područja Pakistana i regije (Indija, Kašmir, Afganistan i Pakistan). Nadalje, u ovom prikazu se želi opisati djelovanje tajnih službi povezujući ih sa predstavnicima političkih elita Pakistana te sa uzrocima savezništa Pakistana sa SAD-om nakon 2001. godine. Ovaj rad fokusira se na razvoj islamističkih skupina na teritoriju Kašmira, Afganistana i Pakistana te kako je njihovo djelovanje postalo glavnim

sigurnosnim problemom u 21. stoljeću. Na osnovu toga se pokušava odgonetnuti u kojem smjeru će se to razvijati te kako će to utjecati na novi geopolitički poredak. Također pokušavaju se istražiti povezanosti ISI sa navedenim argumentima.

U opisnom istraživanju ovaj se rad bazira na razvoju pakistanskih tajnih službi od 1948. godine te prikazom strukture i organizacije tajnih službi koja se mijenjala kroz godine. Unutar pakistanskih tajnih službi postoji više sektora te će se istraživati njihovo djelovanje unutar Inter – Intelligence Service koja je kroz povijest imala bitnu ulogu u kreiranju pakistanske i regionalne politike. Kako bi istražili njihovo djelovanje, analizirati ćemo povijest Pakistana, unutarnje političke odnose te djelovanje ISI kroz vojnu strukturu te sigurnosnu i regionalnu politiku. Nadalje, u radu se istražuje uzročna veza koja je nastala djelovanjem ISI. Broj skupina koji je povezan sa ovom organizacijom je velik te će se ovaj rad fokusirati na pakistanske političke elite i zapovjednike različitih političkih frakcija uključujući vojsku čiji dio je ISI. Vertikalnom linijom se spuštamo sve do lokalnih zapovjednika čime dolazimo do islamskih ekstremističkih stranaka koje su povezane sa oružanim napadima i terorističkim djelovanjem diljem regije. Sve ovo dovodi do nestabilnosti unutar Pakistana, ali i okolnih zemalja koje postaju centar islamskih fundamentalističkih skupina.

Pakistan će učiniti sve kako bi se obranio od svojeg najvećeg neprijatelja Indije što utječe na stabilnost i sigurnost cijele regije. Upravo je glavno sporno pitanje između ove dvije države, pitanje Kašmira. Sve to odražava se na sigurnosnu politiku u Pakistanu koji sve više tone u probleme. Slijedom toga ovaj će rad pokušati donijeti odgovore na postavljene hipoteze. Za kraj možemo se samo zapitati: što će se dalje događati sa Pakistanom i kako će se njihove tajne službe suočiti sa sve većim izazovima koji slijede?

2. TAJNE SLUŽBE

Da bi se države zaštitile od opasnosti koje im prijete unutar i izvan države, jako veliku ulogu u očuvanju mira i interesa imaju tajne obavještajno – sigurnosne službe. Gledajući iz perspektive države, tajne službe joj u velikoj mjeri omogućavaju njezino funkcioniranje te su zadužene za prikupljanje i analizu podataka koji su od interesa i nacionalne važnosti svake države. Tajne službe diljem svijeta djeluju u tajnim operacijama koje imaju utjecaja na svakodnevne aktivnosti funkcioniranja države, ali isto tako potpomažu u pozicioniranju države u borbi za prevlast (Alispahić, 2011: 20). Diljem svijeta postoje mnoge tajne službe koje su bolje ili lošije organizirane te samim tim utječu na unutarnju i vanjsku politiku neke države, ali isto tako i na niz drugih pitanja.

Vrlo bitno je napomenuti i koncept nacionalne sigurnosti koji nam sve više zaokuplja pozornost posljednjih nekoliko godina te postaje jedna od ključnih paradigmi u 21. stoljeću. Nacionalna sigurnost je složena interakcija političkih, ekonomskih, vojnih, ideoloških, pravnih, socijalnih i drugih unutarnjih i vanjskih faktora, a kroz koju države različitim instrumentima nastoje osigurati prihvatljive uvjete očuvanja suvereniteta, teritorijalnog integriteta i fizičkog opstanka stanovništva, političku neovisnost i mogućnost za ravnopravan, skladan i brz društveni razvoj (Nobilo 1988: 72-73). Nacionalna sigurnost kao strategija ostvarenja nacionalnih interesa sve je više determinirana ekonomskim kategorijama. Ostvarenjem ekonomskih aspekata osiguravaju se materijalna dobra i vrijednosti koje su u funkciji opstojnosti društva (Solomon, 2006: 19). Samim tim uloga se tajnih službi i dalje proširuje te one imaju utjecaja po pitanju kao što su inozemne vojne snage, analiza ekonomskih podataka, politička djelovanja, znanstvena istraživanja pa sve do nuklearnih i energetske pitanja i mnogih drugih. Također tajne službe unutar državnog aparata u tajnosti odrađuju operacije i prikupljaju obavještajne i protuobavještajne podatke. Ukoliko bi detaljnije analizirali ulogu tajnih službi dolazimo do niza aktivnosti kojim se ove organizacije bave.

Kako bi približili sliku djelovanja pakistanskih tajnih službi na regionalnu i sigurnosnu politiku, potrebno je krenuti iz početka te se upoznati sa pojmom tajnih službi te načinom na koji zapravo funkcioniraju te na koji način utječu na sigurnosnu i regionalnu politiku?

Fokusirajući se na prikaz sigurnosne politike u ovoj dinamičnoj regiji (Južna i Srednja Azija), ne možemo izbjeći niti povezanost pakistanskih tajnih službi sa drugim sigurnosnim službama koje imaju svoje interese u tom dijelu svijeta. Put istraživanja djelovanja pakistanskih tajnih

službi nas vodi u Pakistan, šestu najmnogoljudniju zemlju svijeta koja ima oko 180 milijuna stanovnika. Zemlju koja se smatra jednom od najnesigurnijih zemalja u svijetu u kojoj je raširena korupcija, siva ekonomija, pranje novca, kriminal, policijska brutalnost te aktivnosti poput terorističkih akcija, trgovine drogom, iznuda, otmica i pljačke (Rashid 2001: 283-292). Pakistanske tajne službe glavni fokus svoga djelovanja imaju već kod svog prvog susjeda, Indije, s kojim vode dugogodišnje tenzije pa i ratove koji su na veliki način utjecali na sigurnosnu i regionalnu politiku. Zagrebavši po površini, ostaje nam da krenemo istraživati dinamične regije Srednju i Južne Aziju te, što je još zanimljivije, djelovanje tajnih državnih organa, odnosno najbolje organiziranih tajnih službi na svijetu i način na koji utječu na regionalnu i sigurnosnu politiku kako u regiji tako i u svijetu.

Ovaj rad donosi pregled nekih od najzanimljivijih poveznica sa kojima se povezuju aktivnosti jedne od najboljih tajnih službi² koje u bitnoj mjeri utječu na sigurnosnu dimenziju dinamične regije Srednje i Južne Azije, ali i na geopolitičku sliku svijeta. Lista područja na kojima su djelovali je velika te se treba fokusirati na određene događaje putem kojih će se na najbolji način pokušati prikazati kako tajne službe zapravo utječu na sigurnosnu i regionalnu politiku. Drugi dio rada nas vodi u aktivnosti koje su posredstvom pakistanskih tajnih službi pomogle u stvaranju i organizaciji nekih novih islamističkih skupina na prostoru Pakistana, koje danas predstavljaju glavno pitanje sigurnosti što Pakistan i regiju gura u centar razvoja islamističkih i militantnih skupina pri čemu sve više jača islamski fundamentalizam.

2.1. KAKO FUNKCIONIRAJU TAJNE SLUŽBE?

Kako bi započeli priču o utjecaju pakistanskih tajnih službi na Pakistan i zemlje u okruženju, prvo moramo definirati pojam tajnih službi i koji je njihov primarni cilj, kojim metodama i sredstvima se služe te koji je njihov fokus djelovanja.

Prema djelu „Teorije i sistemi sigurnosti“ (Masleša, 2007:36) obavještajnu službu možemo definirati kao specifičnu, specijaliziranu, visoko-profesionalnu i relativno samostalnu instituciju društva koja u skladu sa zakonom, danim ovlaštenjem i korištenjem posebnih legalnih i tajnih metoda i sredstava na sistematski način prikuplja štićene relevantne

² Na internetskoj stranici: <http://www.nezavisne.com/magazin/zanimljivosti/10-najmocnijih-tajnih-sluzbi-na-svijetu-Pogledajte-ko-je-na-prvom-mjestu-VIDEO/343319>

obavještajne podatke³ i druge informacije o planovima i namjerama drugih država ili njihovih pojedinih institucija koji su potrebni za oblikovanje, kreiranje i vođenje globalne politike naročito na vanjskopolitičkom planu. Istovremeno zaduženje obavještajne službe je zaštititi vitalne interese vlastite države, tako što otkriva, prati, izučava, onemogućava djelovanje stranih obavještajnih službi, te drugih struktura koje se prvenstveno na taj način bave raznim vidovima nedozvoljenih djelatnosti. Dakle, ona obavlja obavještajnu⁴ i kontraobavještajnu⁵ djelatnost i ima obilježja: tajnosti, mjere preventivnog djelovanja, primjene specifične metode (metoda) i sredstava djelovanja te najsavršenije tehnologije i dostignuća nauke, delikatan i krajnje specifičan te krajnje odgovoran način rukovođenja.

Analizirajući knjigu „Osnovne metodike rada obavještajno-sigurnosnih službi“ (Alispahić, 2011: 21) doznajemo kako je glavna zadaća tajnih službi prikupljanje obavještajnih podataka koji su bitni za funkcioniranje i sigurnost države. Bitna karakteristika je djelovanje u tajnosti. Naime, kako svaka osoba, skupina ili organizacija ima svoje tajne, tako i država ima svoje tajne koje su joj bitne za njezino funkcioniranje. Kada tajne službe obave svoje zadatke, podnose izvješća koja se koriste kao ključne informacije za sigurnost i normalno funkcioniranje države. Najbitniji podaci se čuvaju u strogoj tajnosti poput državnih, političkih, ekonomskih i vojnih tajni. Također obavještajne informacije mogu biti i dostupne javnosti te se one najčešće prezentiraju putem medija, interneta te drugih komunikacijskih kanala. Iz ovoga možemo zaključiti kako tajne službe djeluju na mnogo područja koje su od državne važnosti te samim tim uvelike imaju utjecaja u djelovanju vanjske i unutarnje politike.

Rad obavještajnih službi se dijeli na obavještajni, kontraobavještajni i diverzantski, ali i kao legalan i ilegalan, te uz ili bez upotrebe raznih tehničkih pomagala. Obavještajno – sigurnosne službe pretežito rade na stranim teritorijima te pokušavaju prikupiti podatke i obavijesti drugih država u vezi s interesima vlastite države i naroda. Pritom se najčešće koriste tajne, ilegalne i nedozvoljene metode te nedozvoljeni postupci i sredstva kao što su: mito, korupcija, ucjena, pritisak, prisila, diskreditiranje, obmana, provala, krađa i sl. (Alispahić, 2011: 23). Kod djelovanja tajnih službi najbitnije je da ne budu otkriveni te ne smiju postojati valjani

³ Svako novo saznanje o stranoj državi, kriznom području, trenutačnom ili potencijalnom protivniku i svakom drugom objektu prikupljeno obavještajnim radom

⁴ Rezultat prikupljanja, obrade, integracije, raščlambe, predikcije, interpretacije i diseminacije obavještajnih podataka

⁵ Rezultat prikupljanja i obrade podataka te poduzimanja raznih aktivnosti radi zaštite državnih tijela, šticećenih osoba, institucija ili postrojenja od interesa za državu kao i tajnih podataka od nelegalnih aktivnosti stranih obavještajnih službi, organizacija, skupina ili pojedinaca

dokazi o djelovanju aktera čime se sprječavaju međunarodne komplikacije. Glavni cilj je da se dođe do bitnih, istinitih obavještenja koji će pomoći državi u slučaju prijetnji ili opasnosti.

Svaka država, osim možda rijetkih izuzetaka, izgrađuje svoj sigurnosni sistem. Obavještajno – sigurnosna služba je „državna ustanova“ te ona u sklopu sistema mora neposredno komunicirati s građanima, i to kao dostupna ustanova, u toku izvršenja zadataka i o drugim pitanjima u vezi sa svojim radom. Pridodamo li tome kako tajne službe zastupaju institucije kao što su policija, vojska i ostale državne službe, možemo zaključiti kako oni unutar sebe tvore strukturu koja je isprepletana u sve sfere društva. Istraživanje rada tajnih službi postaje još zanimljivije upravo zbog metoda i metodike rada obavještajno-sigurnosnih službi koje se baziraju na tajnosti rada. Dakle sam sadržaj i metoda rada nameću polivalentnost organizacije na javni, polujavni i tajni dio. U tom smislu posebno bismo razmatrali tajnost prema žiteljima i institucijama vlastite države i stranih država te tajnost unutar svake pojedine obavještajno – sigurnosne službe i tajnosti unutar sistema. Neophodno je razlikovati tajnost na vlastitoj državnoj teritoriji od tajnosti u inozemstvu. U inozemstvu i postojanje i djelovanje obavještajno – sigurnosnih službi je tajno. U tajnosti se održava tako što su inicijatori uspostavljanja pojedinci (profesionalci) pripadnici obavještajno – sigurnosnih službi dok se unutrašnja tajnost može promatrati na nivou viših i nižih organizacijskih jedinica: sigurnosnog sistema, organizacijske jedinice obavještajno – sigurnosne službe i na nivou izvršenja zadataka.

U unutrašnjoj strukturi tajnih službi bitnu ulogu ima sistem sigurnosti, kojem primarno pripadaju vojska, policija, carina te razne organizacije i institucije koje djeluju u posebnim situacijama. U manje razvijenim zemljama ovaj sistem je centraliziran te svaka pojedina ustanova u sistemu ima relativnu samostalnost. Vojska također ima svoju strukturu, više struka i specijaliziranih profesija te zasebnu stručnu upravu. Isti slučaj je i sa policijom, carinom, civilnom zaštitom itd. Uobičajeno je da unutar vojske, policije i nekih drugih institucija, kao što je ministarstvo vanjskih poslova, budu oformljene jedna ili više obavještajno – sigurnosnih službi. Svaka od tih službi ima svoje resore i djelovanja te najčešće postoji pet sektora: obavještajni sektor, kontraobavještajni, analitički, logistički i antidiverzantsko – diverzantski sektor (Alispahić, 2011: 32-36).

2.2. PAKISTANSKE TAJNE SLUŽBE

Da bismo bolje razumjeli kontekst i organizaciju pakistanskih tajnih službi, potrebno je definirati njihovu organizacijsku strukturu te sektore koji objedinjavaju pojam pakistanskih tajnih službi. Obavještajno – sigurnosna služba je podijeljena u tri velika sektora: obavještajne agencije, vojne obavještajne agencije te civilna obavještajna služba (Alispahić, 2011: 20). Tako i pakistanska tajna služba čije su tri agencije odgovorne vladi Pakistana te direktno odgovaraju premijeru.

Pregled obavještajno – sigurnosnih službi u Pakistanu:

Inter - Services Intelligence (ISI)

ISI (*Inter Service – Intelligence*; Pakistan) je osnovana 1948. godine sa sjedištem u Islamabadu. ISI je prije svega zadužena za unutarnju i sigurnosnu politiku Pakistana. Vodstvo ISI je izravno odgovorno ministru unutarnjih poslova te premijeru Pakistana. ISI djeluje na dva glavna područja: civilno društvo i vojni sektor. Glavne odgovornosti uključuju borbu protiv terorizma te nadzor obavještajnih i kontraobavještajnih podataka. Glavni cilj im je jačanje pakistanske uloge u regiji.

Federal Investigation Agency (FIA)

Ova agencija je osnovana tijekom Drugog svjetskog rata kako bi prikupljala informacije o korupciji i obavještajne informacije od indijskih agencija. Nakon osamostaljenja Pakistana, ova agencija mijenja naziv u *Pakistan Special Police Establishment* (PSPE) te reorganizira 1972. godine. U njihovu domenu ulazi i borba protiv: krijumčarenja, narkotika, pranja novca, zatim pitanje imigracije i provedba zakona koji se odnose na strance; kontrola putovnica te nadzor djela koja imaju međuprovincijske dosege. Glavni cilj ove agencije je istraživati obavještajne i kontraobavještajne podatke koji se koriste protiv nacionalnih interesa države. Pripada civilnoj obavještajnoj službi te djeluje pod nadzorom Ministarstva pravosuđa i ministra unutarnjih poslova. Glavni direktor civilne obavještajne službe je odgovoran premijeru.⁶

Uninformed Defence Intelligences

Unutar ove službe, nalaze se tri sektora koja objedinjuju ovu obavještajnu službu.

⁶ Na internetskoj stranici: <http://www.fia.gov.pk/en/history.php>

- *Air Intelligence of Pakistan (AL)* – zadužena za kontrolu zračnog prostora te kao dio pakistanskih zračnih snaga sudjeluju u organizaciji cjelokupne obavještajne službe u Pakistanu.
- *Naval Intelligence of Pakistan (NI)* – zaduženi za kontroliranje prijetnji koje dolaze s mora ili okolice.
- *Military Intelligence of Pakistan (MI)* – zaduženi za inicijative protiv pobuna, identificiranje i eliminiranje „spavajućih ćelija“, stranih vojnih agenata i ostalih anti-pakistanskih elemenata unutar Pakistana.

Intelligence Bureau (IB)

Ova službe je zadužena za pitanje špijunaže te prikupljanje obavještajnih podataka koji bi pomogli u razvoju civilnog društva. Ova službe je direktno odgovorna premijeru. Primarni cilj je poticanje inicijativa, uključujući kontraobavještajne podatke i analizu stranih podataka. Direktor ove službe je imenovan direktno izborom premijera, najčešće je na toj poziciji neki umirovljeni vojni general.⁷

2.3. ISI (INTER – INTELLIGENCE SERVICE; PAKISTAN)

ISI; *Inter – Services Intelligence* je jedna od najbolje organiziranih tajnih službi na svijetu. Osnovana je 1948. godine. Nakon osnutka službeno je dobila zadatak čuvanja pakistanskih nacionalnih interesa i nacionalne sigurnosti unutar i izvan zemlje. Uloga ISI nije samo čuvanje nacionalnih interesa već i jačanje uloge Pakistana u regiji i svijetu. ISI je zadužena za prikupljanje podataka u zemlji i izvan nje te djeluje u području nadziranja svojega kadra, stranaca, medija, na političko aktivne segmente pakistanskog društva, diplomate iz drugih zemalja koji su akreditirani u Pakistanu i izvan zemlje, u presretanju i nadzoru komunikacija i vođenju tajnih i ratnih operacija. Funkcije ISI uključuju prikupljanje stranih i domaćih obavještajnih podataka te sinkronizaciju obavještajnih vojnih službi. Osim što ima ulogu praćenja svojeg osoblja, medija i stranaca, također se bavi tajnim i ofenzivnim operacijama.

ISI ima sjedište u Islamabadu te radi pod vodstvom glavnog ravnatelja koji je u stvarnosti odgovoran general pukovniku pakistanske vojske. Organizacija je hijerarhijski strukturirana te postoje tri sektora unutar ISI službi: DDG (politički), DDG (vanjski) i DDG (generalni) koji

⁷ Na internetskoj stranici: <http://www.globalsecurity.org/intell/world/pakistan/ib.htm>

su rukovođeni zamjenicima i podzamjenicima. Osoblje tajnih obavještajnih službi većinom čine članovi policije, paravojskih snaga i nekih specijaliziranih jedinica u vojsci. Organizacija prema raznim procjenama broji otprilike 25 000 članova. Organizirana je u šest do osam divizija. U nastavku se rada donosi pregled strukture ISI⁸ kako bi se prikazala podjela odgovornosti unutar organizacije tajnih službi.

STRUKTURA ISI

- ***JOINT INTELLIGENCE X: (JIX)***

Služi kao tajništvo koje koordinira i pruža administrativnu podršku drugih ISI-inih „krila“ i terenskih organizacija. Također priprema i procjenjuje rad agencije te prijetnje i opasnosti. Pruža administrativnu podršku drugim velikim odjelima unutar organizacije ISI.

- ***JOINT INTELLIGENCE BUREAU (JIB)***

Jedan od najvećih i najmoćnijih odijela ISI. Prati i fokusira se na politička zbivanja obavještajnih službi. Sastoji se od tri pododjeljka, s jedne strane rad je posvećen operacijama koje uključuju zbivanja u Indiji, a s druge rad koji se bazira na protuterorističke akcije i VIP sigurnost.

- ***JOINT COUNTER INTELLIGENCE BUREAU (JCIB)***

Zaduženi su za preoceanske obavještajne aktivnosti i one u Centralnoj Aziji, Južnoj Aziji, Afganistanu, Izraelu, Rusiji i na Bliskom istoku. Također su zaduženi za sigurnost svojih diplomata u inozemstvu.

- ***JOINT INTELLIGENCE/NORTH (JIN)***

Provođenje ISI akcija u regiji Jammu i Kašmiru uključuje praćenje indijskih snaga, infiltraciju, kontroliranje propagande i drugih tajnih operacija koje su raspoređene na spornom području. JIN također ima odgovornost za „separatiste/teroriste“ koji se obučavaju u kampovima na području regije Jammu i Kašmir te je to ujedno odjeljak koji kontrolira organizacije kao što su *Harket-ul-Mujahidin* (HUM), *Lashkar-e-Toiba* (LET) i *Jaish-e Mohammed* (JEM).

- ***JOINT INTELLIGENCE MISCELLANEOUS (JIM)***

⁸ Na internetskoj stranici: <http://defence.pk/threads/isi-pakistan-inter-services-intelligence.551/>

Odgovorni za otkrivanje stranih tajnih obavještajnih službi i špijunskih operacija. Također ima ulogu u tajnoj nabavi nuklearne i raketne tehnologije te se također izvještavalo kako imaju ulogu u treniranju „separatističkih/terorističkih“ skupina u kampovima diljem regije.

- ***JOINT SIGNAL INTELLIGENCE BUREAU (JSIB)***

Ovaj odjel ima zadatak praćenja, nadzora, tajnog slikanja te upotrebe tehnoloških sustava kako bi lakše koordinirali komunikacijskim kanalima te dali podršku svojim operativcima na terenu. To također uključuje i prikupljanje obavještajnih podataka susjednih zemalja. Postoji lanac podataka koji se prate, prikupljaju i analiziraju, pogotovo duž indijsko – pakistanske granice. Nadalje osigurava potporu za aktivnosti kampanja za slobodu u Kašmiru.

- ***JOINT INTELLIGENCE TECHNICAL (JIT)***

O ovom odjelu nije mnogo poznato međutim vjeruje se da se JTI uključuje odjel za eksplozive i odjel kemijskog rata koji kao glavni zadatak imaju zadatak praćenja onih koji posjeduju eksploziv te nadziranje onih u Pakistanu koji imaju veze sa nuklearnim programom.

- ***SPECIJALNO KRILO***

Odjel koji je zadužen za obavještajne škole i treninge za pakistansku vojsku na vojnoj akademiji te uspostavljanje veza sa stranim obavještajnim agencijama. (Kiessling, 2005: 76)

Nakon reorganizacije tajnih službi, pogotovo nakon 2001. godine, nacionalna sigurnost i vanjskopolitički i sigurnosni problemi postaju glavni fokus djelovanja tajnih službi. Naravno, terorizam je najintragantnija tema prema raznim istraživanjima s obzirom da su terorističke akcije na direktan ili indirektan način povezane sa djelovanjem ISI. Nakon reorganizacije, uvode se dva nova krila: *Internal Wing* koji je zadužen za praćenje situacije u zemlji te raznih političara, stranaka, profesora, studenata, novinara te diplomata koji obavljaju dužnosti u drugim zemljama. I *Counter – Terrorism Wing* koji se formirao kao zaseban odjel unutar *Internal Winga* nakon 2001. godine. Danas se preko tog odjela odvija najviše kooperativnih poslova i razmjene informacija sa SAD-om te suradnja sa ostalim sigurnosnim službama u Pakistanu. Postoji antiteroristički centar, najveći i najopremljeniji u Aziji, koji je centar djelovanja ovog odjela. Nakon 2001. godine razni su izvori doznali kako je ovaj odjel surađivao sa 50-ak tajnih službi diljem svijeta te su povezani sa djelovanjima u južnom Waziristanu gdje je uhićeno preko 500 osoba koje su bile usko povezane sa djelovanjima Al-Qaeda. (Kiessling, 2005: 77-78)

3. POLITIKA PAKISTANA I TAJNIH SLUŽBI KROZ POVIJEST

Službeni naziv:	Islam-i Jamhuriya-e Pakistan (Islamska Republika Pakistan)
Državno uređenje:	Islamska savezna republika
Površina:	796 095km ² (bez dijela teritorija Jammu i Kašmir pod Pakistanskom upravom 83 716km ²)
Broj stanovnika:	(2015.) 202, 971,003
Gustoća:	187 st./km ²
Glavni grad:	Islamabad
Službeni jezik:	Urdu
Novčana jedinica:	Pakistanska rupija (PKR)
BDP po stanovniku:	\$5,084

Pakistan je većinsko muslimanska zemlja koja se smjestila na području sjevernog dijela Indijskog potkontinenta koja graniči sa Indijom (duljina granice 2912km), Kinom (525km), Afganistanom (2430km) i Iranom (909km). Stanovnici su Punjabljani (52,6%), Paštunci (13,2%), Sindhi (11,7%), Beludži (4,3%) i dr. (18,2%). Osim muslimana koji su većinski dio religijske populacije (91,6%) nalazimo i kršćane (2,5%), hinduiste (1,2%) i dr. (0,2%, 2000). Glavni je grad Islamabad (529 180 st., šire gradsko područje 805 235 st., 1998.) Veliki su gradovi: Karachi (9 339 023st), Lahore (10 052 000), Faisalabad (3 675 000), Rawalpindi (3 198 911), Multan (3 117 000), Hyderabad (3 429 471), Peshawar (1 755 000), Quetta (1 140 000), Sargodha (1 500 000), Sialkot (920 000), Bahawalpur(1 052 000).⁹

⁹ Na internetskoj stranici: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46154>

3.1. POVIJEST I POLITIKA PAKISTANA

Stvaranje države Pakistan rezultat je dugotrajnoga procesa u doba kada je Indija još bila britanska kolonija. Prvaci indijskog pokreta za neovisnost potkraj 19. st. zasnivali su ideologiju svojega pokreta znatnim dijelom na hinduističkoj religiji te su često poistovjećivali nacionalni indijski preporod s renesansom hinduizma. Time su izgubili podršku indijskoga muslimanskoga pučanstva. Tako je 1906. uz podršku britanske kolonijalne uprave, koja je uočila prednost što joj ga pruža hinduističko-muslimanski vjerski antagonizam, bila osnovana Sveindijska muslimanska liga¹⁰ kao protuteža Indijskomu nacionalnomu kongresu. Vodeću ulogu u Ligi imali su muslimanski feudalni poglavari i krupno građanstvo, izravno povezano s britanskim kapitalom. U doba intenzivnoga jačanja indijskoga nacionalnoga pokreta nakon Prvog svjetskog rata, britanska kolonijalna uprava, provodeći politiku *divide et impera*¹¹, bila je naklonjena sve većoj aktivnosti Pakistanske muslimanske lige.¹² Unatoč naporima nacionalnih indijskih prvaka (J. Nehru i dr.) i rezoluciji Kongresne stranke (1938), u kojoj se ističe da će se poštovati prava svih manjina, Muslimanska liga pod vodstvom M. A. Jinnaha zauzimala je sve nepomirljivije stajalište prema Indijskomu nacionalnomu kongresu. U ožujku 1940. Muslimanska liga na Kongresu u Lahoreu zatražila je diobu Indije i stvaranje zasebne teritorijalne jedinice koja bi obuhvaćala četiri sjeverozapadne pokrajine te Bengal i Assam pod zajedničkim imenom Pakistan. Taj je naziv 1933. skovala grupa mladih indijskih muslimana pod vodstvom Chaudhurija Rahmata Alija i u njemu P stoji za Punjab, A za Afganistan (odnosi se na sjeverozapadnu pograničnu pokrajinu), K za Kashmir, S za Sind i TAN za Beludžistan. Odlaskom Britanaca 1947. britanska Indija bila je podijeljena na dva neovisna dominiona u sastavu Commonwealtha – Indiju i Pakistan. Prvi generalni guverner Pakistana bio je M. A. Jinnah (1947.–1948.), a prvu je vladu sastavio Liaquat Ali Khan, koji je poginuo u atentatu 1951. Glavnim je gradom proglašen Karachi (1947.), a 1961. je započela izgradnja novoga glavnog grada – Islamabada. Stvaranje Pakistana dovelo je do diobe pokrajina Bengal i Punjab, što je izazvalo seobu više milijuna ljudi i pogibiju njih oko 500 000. U jesen 1947. izbio je između Pakistana i Indije prvi sukob oko Kašmira. Do

¹⁰ Formirana je 1906. u Dhaki od strane muslimanskih vođa, koji nisu vjerovali Indijskom Nacionalnom kongresu, a zahtijevali su posebnu državu za muslimane i suprotstavljali su se podjeli Indije po religioznom načelu

¹¹ Izreka koja se pripisuje Juliju Cezaru: „Podijeli pa vladaj!“ Ona predstavlja kombinaciju političkih, vojnih i ekonomskih strategija koja omogućuju uspon i održavanje moći, razjedinjavanjem svojih protivnika, tako da se nisu u stanju suprotstaviti

¹² Centralno desna konzervativna je politička stranka u Pakistanu, a podržava kapitalizam slobodnog tržišta, jaku nacionalnu obranu i suprotstavlja se regulaciji i sindikatima

primirja je došlo 1. siječnja 1949., uz odluku o rješavanju toga pitanja plebiscitom¹³. Generalni guverner Pakistana postao je 1955. general Iskander Mirza; ustav je bio donesen 1956., a njime je proglašena Islamska Republika Pakistan. Pošto je izabran za privremenoga predsjednika, Mirza je izvršio državni udar (1958.), raspustio vladu, ukinuo ustav, no ubrzo potom novi predsjednik postao je general M. Ayub Khan (1958.–1969.). Do tada zabranjena Muslimanska liga postala je vladajućom strankom, a iste je godine zemlja dobila novi ustav. Drugi sukob s Indijom oko Kašmira, Pakistan je vodio 1964. Na inzistiranje UN-a došlo je do primirja (23. rujna 1965). Na prvim općim parlamentarnim izborima 1970., u kojima su glasovale i žene, u istočnom je Pakistanu (Bengalu) pobijedila Awami liga, koja se zauzimala za autonomiju Bengala, a u zapadnom Pakistanu pobijedila je Pakistanska narodna stranka (PPP), koja je snažno podupirala jedinstvo Pakistana. Pregovori o autonomiji propali su 1971., pa je pod vodstvom M. Rahmana proglašen neovisni Bangladeš. Pakistanska vojska nastojala je ugušiti pobunu, a to je izazvalo građanski sukob i treći rat s Indijom. Nakon pakistanske kapitulacije, na položaj predsjednika, kao prvi građanski političar, došao je Z. A. Bhutto, koji je nastojao demokratizirati zemlju. Zbog primanja Bangladeša u Commonwealth (1972.–1989.), Pakistan je suspendirao svoje članstvo. Na parlamentarnim izborima 1977. pobijedio je PPP, no zbog optužbi za izbornu prijevaru došlo je do državnog udara, a vlast je preuzeo general M. Zia ul-Haq (1978.–1988.). Bio je raspušten parlament te zabranjen rad političkih stranaka; premijer Z. A. Bhutto uhićen je i osuđen na smrt vješanjem (1979.). Na parlamentarnim izborima 1988. ponovno je pobijedio PPP pod vodstvom Benazir Bhutto, koja je vladala 1988.–90. i 1993.–96. (Savić, 1963:69). Konzervativna koalicija Islamski demokratski savez pobijedila je na izborima 1990. i 1997. te uvela šerijatsko pravo. Pakistan je 1998. godine provodio nuklearna testiranja kao odgovor na indijske nuklearne pokuse. Godine 1999. prevratom je na vlast došao načelnik vojnog stožera general P. Musharraf koji je 2001. izabran za predsjednika te je bio na vlasti do 2008. Pakistan je 2001. podupro vojnu intervenciju SAD-a i saveznika protiv talibanskog režima u Afganistanu. Početkom 2000-ih povremene su akcije pakistanske vojske protiv uporišta islamističke gerile u pograničju i dr.

Uoči izbora 2007. ubijena je B. Bhutto; njezin suprug Asif Ali Zardari preuzeo je vodstvo PPP-a, pobijedio na izborima 2008. i postao predsjednik (njegove su ovlasti 2010. svedene na ceremonijalne). Stabilnost narušavaju i bombaški napadi islamističkih skupina (2010. bilo je oko 1200 poginulih, uglavnom civila). Odnose sa SAD-om pogoršavala je suradnja dijelova pakistanskoga vojnog vrha s pojedinim talibanskim skupinama te djelovanje američke vojske

¹³ Izjašnjavanje stanovništva (naroda) o pitanju od osobita političkog i državnog značenja općim glasovanjem

u Pakistanu koje nije bilo u dogovoru s pakistanskim vlastima. U geopolitičkom sučeljavanju s Indijom (podjela Kašmira i dr.), Pakistan je održao suradnju s Kinom; kineske investicije u izgradnju pakistanske luke Gwādar u Beludžistanu promatraju se i u kontekstu kineske strateške prisutnosti u Arapskom moru. Nakon parlamentarnih izbora održanih u svibnju 2013. premijer je postao Nawaz Sharif (od 1988. predvodi frakciju Pakistanske muslimanske lige; bio je premijer 1990.–93. i 1997.–99). Vojska je ostala snažan politički čimbenik i početkom 2000-ih (Cohen, 2004: 5-12).

3.2. UNUTARNJI POLITIČKI ODNOSI

ISI je bio pomagač u osnivanju Islami Jamoori Ithad (IJI), koalicije konzervativne stranke koja je bila u opoziciji premijerki Benazir Bhutto i njezinoj PPP stranci. Izbori 1990. su bili izmanipulirani posredstvom IJI-a. Nakon toga se događa afera *Mehran-Bank-Skandal* u kojem je bankovni menadžer Younus Habib ISI isplatio iznos od 140 milijuna rupija koji je bio raspoređen na odabrane političare i račun ISI (Savić, 1963: 96). Nakon skandala pakistanski političari, diplomati i novinari su prozvali pakistanske tajne službe kako djeluju kao država unutar države. Služba je optužena da je neutemeljeno utjecala na promjenu vlasti te na unutarnje političke odnose pa sve do likvidacije nepoželjnih političara. Neke od optužbi za djelovanje tajnih službi su se odnosile i na pritisak izdavača novina, profesora veleučilišta, novinara i održavanja jednog razgranatog sistema i špijunskih operacija koji su bili sastojci drugih optužbi (Kiessling, 2005: 71-72). Zbog nedostatka političke kontrole, ISI dodatno utječe na različite grupe te ostvaruju svoje ciljeve bez većih političkih suprotstavljanja. U zadnjih 30-ak godina nije bilo političkog događaja u kojeg ISI nije bila umiješana. Prema raznim izvorima poznato je kako je osnivač stranke *Muttahida Quami Movement* (MQM), Altaf Hussain koji od početka 90-ih živi u egzilu u Londonu gdje uživa potpuno povjerenje ISI (Kiessling, 2005: 72). Glavni cilj te stranke je bio oslabiti i eliminirati utjecaj Bhutto i njezine stranke PPP kroz razne ugovore sa islamističkim strankama, posebno u pokrajini Sindh. Pakistanske tajne službe imale su toliku moć da su odlučivale o svakom pitanju ili prijedlogu koji se donosio. Za ovaj i za druge ciljeve se vodstvo tajnih službi stalno konzultiralo sa islamističkim strankama.

Kada govorimo o 80-im godinama 20.stoljeća, Pakistan je veliki dio svojeg novca odvajao za operacije u Afganistanu, smatrajući ga plodnim tlom za unosan i isplativi biznis. Veliku zaslugu za to imaju Amerikanci i Saudijska Arabija koji su davali podršku u borbi protiv sovjetske okupacije. Ta pomoć u početnim godinama iznosila je oko 8 milijardi US dolara. Uz

to je još dolazila potpora iz drugih zemalja te je tako do početka 90-ih potrošeno oko 10 milijardi US dolara za Afganistan (Ali, 2002:290-300). ISI je iskoristila priliku kao koordinator navedenih poveznica te je pružala potporu mudžahedinima i drugim islamističkim frakcijama. Zajednička granica Afganistana i Pakistana iznosi 2430 km. Na karti granica predstavlja crtu razgraničenja ovih dviju država, međutim u stvarnosti ta granica uopće ne postoji. Na tom području žive pripadnici plemena Paštunaca koji žive sa obje strane granice te se oni smatraju jednom zajednicom i ne priznaju zakone pakistanske niti afganistanske vlade. U tom slučaju navedena granica je idealno područje za drogu i kriminal koji ovo područje čini jednim od najvećih kriminalnih područja koje je postalo plodno tlo za bezvlade.

3.3. PREGLED DJELOVANJA ISI KROZ POVIJEST

Pakistanska tajna služba ISI osnovana je pod vodstvom britanskog generala Williama Cawthornea koji se 1947. odlučio priključiti novim pakistanskim snagama gdje je dobio zadatak organizirati i koordinirati tajne službe koje su osnovane u kratkom razdoblju. Ovo područje je bilo vrlo osjetljivo prvenstveno jer je sjeverni dio Indijskog potkontinenta još od 19. stoljeća bio crta razgraničenja između Velike Britanije i Rusije. Upravo je to područje gdje je Rusija uvijek imala pretenzije za širenje prema Indijskom oceanu.

ISI je osnovana u sklopu vojske kako bi dopunila postojeće obavještajne vojne službe kao rezultat nedostatka i neuspjeha razmjene obavještajnih i sigurnosnih podataka za vrijeme Pakistansko – indijskog rata 1947. godine. Prvih nekoliko godina postojanja pakistanska tajna služba je bila trenirana od strane drugih obavještajnih agencija prije svega britanskog MI6, po čijem napatku su postavili prve organizacijske strukture. Obučavanje se provodilo od strane britanskog MI6 i američke CIA-e (Gregory, 2007:1014). Cawthorne je lobirao za prelazak muslimanskih pripadnika službi iz indijskog vojnog i obavještajnog sustava u pakistanski. Tajna služba nakon osnutka nije imala veću ulogu od prikupljanja, analize i procjene vojnih obavještajnih podataka te nije bila zadužena za vršenje obavještajnih djelatnosti unutar samog Pakistana osim dijelom Kašmira koji se nalazi pod pakistanskom kontrolom. Cawthorne proširuje djelatnosti na koordinaciju vojnih obavještajnih i kontraobavještajnih podataka, prikupljanju podataka unutar Pakistana, kontrola medija, prikupljanje tehničkih podataka, provođenje zajedničkih informacija i kontrola diplomatskih aktivnosti u inozemstvu.

Bitne promjene se događaju 1958. godine kada na vlast, nakon opsadnog stanja u državi, dolazi general Ayub Khan (1956. – 1969.) koji definira djelovanje tajnih službi te unapređuje tajne službe sa tri glavna zadatka: čuvanje pakistanskih nacionalnih interesa, kontroliranje

političke oporbe te sprječavanje nelegitimnog dolaska na vlast u Pakistanu (Gregory, 2007: 1014). Isto tako zbog sumnji u lojalnost političkog vodstva u istočnom Pakistanu (Bangladeš) Ayub Khan širi djelovanje tajnih službi i na to područje. Iz ovoga zaključujemo da je 1958. godina prekretnica za djelovanje pakistanskih tajnih službi jer preuzimaju odgovornost zaštite nacionalne sigurnosti i stanovništva u Pakistanu te definiraju ciljeve za sljedeće razdoblje djelovanja čime svakako jača njihov utjecaj.

Kako su tajne službe bile podijeljene u dva sektora (civilna i vojna obavještajna služba) novoformirane tajne službe su preuzele glavnu odgovornost vođenja zadataka u interesu Pakistana. Pakistanske tajne službe su u godinama koje slijede preuzele potpunu kontrolu nad obavještajno – sigurnosnim pitanjima te postaju jedna od najbolje organiziranih i najutjecajnijih tajnih službi u ovom dijelu svijeta. U prilog tomu ide i činjenica da pakistanske tajne službe, za razliku od nekih drugih zapadnih tajnih službi, nisu imale unutarnje suparnike ili službe koje su bile opozicija novoformiranim tajnim službama. Takva pozicija im daje moć da obavljaju operacije unutar, ali i izvan Pakistana te preuzimaju glavnu ulogu u zaštiti nacionalnih interesa Pakistana i pitanja sigurnosti.

Djelovanje tajnih službi se sukladno tome može podijeliti na djelovanje unutar Pakistana i izvan granica Pakistana. Što se tiče unutarnje politike, tajne službe su prije svega bile fokusirane na sprječavanje jačanja utjecaja elita i stranaka u opoziciji koji će djelovati protiv vojne vlasti ili pokušati ugroziti njihovu moć. Ovakvo djelovanje prije svega uključuje prisluškivanje telekomunikacijskih veza i nadzor, uhićenje političkih oponenta i onih koji nastoje uspostaviti civilno društvo (studentski pokreti, sindikati, itd.) ili individualcima koji su osumnjičeni za korupciju, pranje novca, trgovinu drogom ili sl. Kada govorimo o djelovanjima tajnih službi izvan Pakistana, jedna od ključnih operacija u godinama nakon osnutka je bilo i pitanje istočne regije Bengali, današnjeg Bangladeša. S obzirom da je do 1970. godine današnji Bangladeš bio u sklopu Pakistana kao njihova provincija, glavne aktivnosti tajnih službi su bile fokusirane na aktivnosti političkih stranaka (muslimanskog nacionalizma u Bengaliju) te su djelovali kako bi spriječili krojenje teritorija, uveli nadzor i prijetili političkim neistomišljenicima sa vladom u Pakistanu.

U razdoblju od 1958. do 70-ih godina 20. stoljeća, pakistanske tajne službe su širile svoje djelovanje, ali još uvijek nisu imale jasno definirane ciljeve unutar vojne i civilne strukture. Tokom navedenih godina, tajne službe se reorganiziraju te se fokusiraju na djelovanje unutar vojnih struktura. Pakistan se suočavao sa problemima u istočnom Pakistanu (Bengal) i

Kašmiru, destabilizacijom Indije, što je svakako proširilo djelovanje na unutarnjoj i vanjskoj politici te poboljšanjem organizacije, ali na kraju je opet rezultiralo neuspjehom 1971. godine, kada Pakistan opet gubi rat sa Indijom te dolazi do proglašenja nezavisnosti Bangladeša što pakistanske tajne službe stavlja u vrlo neugodan položaj. Gubitak Bangladeša je bio veliki udarac za Pakistan, kao i za ISI. Hitno se moralo djelovati kako bi se zaštitio svaki korak u daljnjem širenju utjecaja Indije i gubitka teritorija. Uz to došlo je do straha za daljnim separatističkim tendencijama u drugim pakistanskim regijama kao što je Balučistan, Jammu, Sindh i Kašmir pa sve do onih koji se nadaju ujedinjenju pakistanskih i afganistanskih pašunskih plemena na granici ovih dviju država.

Poraz 1971. godine donio je mnoge promjene, prije svega prekid vojne vlasti nakon više od 16 godina te dolazak Zulfikar Ali Bhutto koji sa svojom strankom *Pakistan People's Party* (PPP) dominira na izborima 1970. godine (Gregory, 2007:1015). Glavni cilj novog predsjednika bilo je dovesti u red tajne službe te ih staviti pod svoju kontrolu. Jedan od prvih zadataka bio je spriječiti nacionalističke pokrete u Balučistanu tijekom 1972. godine. Bhutto je kroz parlament dobio ovlasti za djelovanje na unutarnjoj politici te se formiraju savezne snage sigurnosti kako bi se nadzirale i kontrolirale tajne službe. General Gulam Jilani Khan se postavlja na čelo ISI kako bi proveo zadatke i reorganizaciju unutar tajnih službi po nalogu predsjednika Bhutta (Savić, 1963: 55).

Nakon testiranja indijskog nuklearnog oružja 1974. godine, Bhutto je naredio da se tajne službe fokusiraju na program nuklearnog oružja te se samim tim u „igru“ uključuju i saveznici Pakistana, Saudijska Arabija i Libija koji su također zainteresirani za pristup u izgradnji nuklearnog oružja u cilju obrane od Izraela. Spomenuvši glavnog pakistanskog saveznika, Saudijsku Arabiju, odmah dolazimo do kontroverzi i isprepletenosti zajedničkog interesa ovih dviju država te financiranja aktivnosti pakistanskih tajnih službi putem *Bank of Credit and Commerce International* (BCCI) kako bi se priključili istraživanju i ulaganju u nuklearni program. 1976. Bhutto postavlja generala Zia ul-Haqa kao glavnog šefa vojske nakon čega je slijedio vojni udar koji na vlast dovodi generala Ziju (Bennett- Jones, 2003: 9). Tajne službe vrše nadzor nad potencijalnim neprijateljima pakistanskog režima koja služi generalu Ziji kao sredstvo održavanja svoje autoritarne vladavine pogotovo nakon 1979. godine kada dolazi do Iranske revolucije te jačanja potrebe za striktnijom kontrolom nad raznim šijitskim organizacijama u državi.

ISI ima ključnu ulogu kroz financiranje i podržavanje raznih sunitских islamističkih organizacija ekstremističkog karaktera. Dolazi do islamizacije Pakistana, potpore sunitским pokretima kao što su *Sipah Sahaba* i *Lashkar-e-Jhangvi* te priključenja islamskih političkih stranaka vojnoj vlasti i tajnim službama koja će postati glavnom poveznicom za jačanje i podupiranje islamističkih i terorističkih skupina u državama u okruženju i svijetu. Razvoj ovakvih struja je išlo na ruku pakistanskoj vojsci, jer joj je to pomoglo u diskreditaciji civilne vlade te tvrdnji kako je vojska jedina garancija mira i teritorijalne cjelovitosti Pakistana (Gregory: 2007: 1031).

Početakom 80 – ih 20. stoljeća uslijedio je još jedan važan trenutak koji je fokus svjetske politike i medija stavio na područje Srednje Azije, točnije na Afganistan za vrijeme okupacije te srednjoazijske države od strane Sovjetskog Saveza (Roberts, 2008:105). Centar sukoba prelazi na pakistanske zapadne susjede s kojom dijele dugu zajedničku granicu. U to vrijeme pakistanske tajne službe igraju veliku ulogu u borbi protiv neprijatelja čime jača utjecaj Pakistana u geopolitičkoj igri u Srednjoj Aziji. Pokazalo se kako su pakistanske tajne službe imale bitnu ulogu u afganistanskom ratu te su postali jedne od najboljih i najcjeljenijih tajnih službi po mnogim mišljenjima. Pakistan je novcem svog najvećeg saveznika Saudijske Arabije te u suradnji sa SAD-om, najvećim neprijateljem komunizma u vrijeme Hladnog rata trenirao i otvoreno podupirao talibane i opoziciju u cilju svrgavanja komunističke vlasti (Gregory, 2007: 1018).

Tajne službe koriste nestabilnu vlast u Afganistanu kao priliku naoružavanja talibana i širenja kampova za trening i obuku. Uz pomoć tajnih službi na čelo talibanskih lidera i vođa svih islamskih boraca dolazi Mullah Mohammed Omar. Ratom razoreni Afganistan je postao plodno tlo za razvoj radikalnih islamističkih skupina poput Al–Qaede koji će kasnije preuzeti ulogu najvećeg „negativca“ zapadnog svijeta iz kojeg se izrodio i najtraženiji terorist na svijetu nakon 11. rujna – Osama Bin Laden. Čak i nakon sovjetskog povlačenja 1989. godine, ISI je nastavila podupirati radikalne organizacije poput Hezb-e-Islami, koju je vodio ekstremistički nastrojeni Gulbudin Hekmatjar. U tijeku političkih igara i nestabilnosti, ISI koristi situaciju te se fokusira na dva važna i povezana islamska projekta: jedan je djelovati na području sjevernih pokrajina kako bi se povratio izgubljeni pakistanski teritorij: Kašmir i Jammu od Indije, a drugi je pomoći afganistanskim pro-pakistanskim pašunskim plemenima koji su se školovali u pakistanskim školama (medresama) te da se domognu vlasti u Afganistanu.

Najbolji primjer upletenosti u regionalne sukobe je potpora separatističkim militantima u Jammu i Kašmiru koji su se htjeli priključiti pakistanskom patronatu. Tijekom dugog razdoblja kašmirski separatisti su polazili škole u Afganistanu te su bili obučavani od strane afganistanskih mudžahedina i muslimanske radikalne zajednice koji su prolazili kroz Pakistan (Gregory, 2007: 1017).

Što se tiče vanjskog djelovanja pakistanskih tajnih službi, najveći fokus je bio na prvog pakistanskog susjeda i vodećeg neprijatelja – Indije. Glavni cilj je bio destabilizacija Indije, odnosno podupiranja vjerskih i političkih secesionističkih pokreta koji bi doveli do destabilizacije indijske sekularne države. Najčešće su najveću podršku dobivali islamski militanti u regiji Punjab koji su povezani sa terorističkim aktivnostima od kojih se Pakistan ograđuje zbog toga što te skupine većinom imaju svoje baze na indijskom teritoriju.

Turbulentno razdoblje se nastavlja 90-ih na unutarnjoj političkoj sceni u Pakistanu kada stranku PPP od svoga oca preuzima Benazir Bhutto. Postaje premijerkom 1988. godine te biva svrgnuta, pod utjecajem načelnika generalštaba Mirze Aslam Bega, zbog postavljanja umirovljenog general-poručnika Šamsura Kalua za šefa agencije, što je izazvalo oštar sukob između premijerke i generalštaba te optužbi da Bhutto želi oslabiti utjecaj ISI te jačanje Obavještajnog biroa, civilne obavještajne agencije koja je tijekom desetljeća bila potisnuta u drugi plan zbog širenja ovlasti ISI. Na premijersku poziciju dolazi Nawaz Sharif a na čelo ISI dolazi general Mohamed Asad Durani. Nawaz Sharif koji je bio postavljen na mjesto premijera pod optužbama da je ISI-ina kreacija te su optuženi za nepravilnosti na izborima od strane pakistanskih tajnih službi (Cohen, 2004: 79).

Benazir Bhutto je bila u stalnom sukobu sa čelnicima ISI te je njihov glavni cilj bio onemogućiti njezin povratak na vlast. Kada je Bhutto bila na vlasti pokušala je osnažiti druge obavještajne službe kako bi postigla balans u djelovanju, međutim to joj nije pošlo za rukom. Bhutto je u svom drugom mandatu opet pokušala obuzdati ISI i vojne službe, međutim nakon 3 godine u uredu opozvana zbog optužbi za korupciju. Vojni establišment je imao direktnu kontrolu nad radom obavještajne agencije što je dovelo do marginalizacije civilnih vlasti iz procesa donošenja bitnih političkih odluka i sprječavanja razvoja civilne vlasti koja bi bila odgovorna isključivo pakistanskim građanima. Iz ovoga vidimo kako su tajne službe zapravo isprepletene u kreiranju vlasti te su spremne poduzeti akcije ukoliko smatraju da će to utjecati na nacionalne interese države (Cohen, 2004: 57-83).

4. UTJECAJ ISI NA SIGURNOSNU I REGIONALNU POLITIKU

4.1. AFGANISTAN: RAZVOJ ISLAMISTIČKIH SKUPINA POD UTJECajem ISI

Afganistan je država u Aziji koja je kroz povijest bila na sjecištu velikih civilizacija te je samim tim uvijek bila područje za koje su se vodili mnogi ratovi na lokalnim i regionalnim razinama, ali isto tako je bila i područje bitki između velikih sila i carstava. Vezu između Afganistana i Pakistana prije svega pronalazimo u nešto više od 2400 km zajedničke granice i bliskim odnosima tih dvaju država te u geostrateškim interesima Pakistana za ovo područje. Gledajući iz geopolitičke perspektive, Pakistan se želi zaštititi od svog najvećeg neprijatelja Indije, prije svega sprječavanjem širenja indijskog utjecaja na Afganistan, kako bi mogao politički utjecati na nepovoljan položaj Pakistana u regiji. Promatrajući susjedne države Afganistana, zapadni susjed Iran (većinski šiitska država) je tradicionalni neprijatelj Pakistana (većinski sunitska država) te kroz povijest nalazimo mnogo primjera nesuglasica između ove dvije države, prije svega potaknutnih geopolitičkim interesima. Zapadni susjed Afganistana je itekako zainteresiran za područje Afganistana što će se pokazati na primjeru djelovanja pakistanskih obavještajnih službi kroz povijest, ponajprije ISI, te njihove uloge u kreiranju politike koja je dovela do nestabilnosti, nesigurnosti, razvoja islamističkih skupina, razvoja kriminala, ilegalne trgovine te poticanja nesigurnosti i nestabilnosti u cijeloj regiji. Na sjeveru Afganistan graniči sa Turkmenistanom, Uzbekistanom i Tadžikistanom, preko kojih je u prošlosti vodio put svile te je samim tim bilo glavno trgovačko čvorište koje je vodilo prema zamljama bivšeg Sovjetskog Saveza te dalje prema Europi. Osvrnut ćemo se na povijesno razdoblje koje je relevantno za ovu temu, odnosno razdoblje u kojem je Pakistan posredstvom ISI utjecao na kreiranje unutarnje i vanjske politike Pakistana te samim tim i politike u Afganistanu.

1979. godine dolazi do revolucije u Iranu, a predsjednikom Pakistana postaje general Zia ul-Haq. S obzirom da se SAD putem tajnih agencija uključuje u borbu protiv sovjetske okupacije, pakistanski predsjednik Zia ul-Haq odobrava koordinaciju i suradnju sa američkim vezama putem pakistanskih tajnih službi ponajprije ISI. (Roberts, 2008: 104)

SAD je bio zabrinut zbog širenja utjecaja Sovjetskog Saveza koji je sve više bio prijateljski za područje Perzijskog zaljeva i nadomak kontroli područja bogatog naftom i drugim resursima. SAD to nije mogao dopustiti te se Pakistan pokazao kao geostrateški saveznik SAD-a koji se također oštro protivio okupaciji Sovjetskog Saveza, ali iz različitih ciljeva. Pakistan se prije

svoga želio zaštititi od Indije, koja je podupirala politiku Sovjetskog Saveza, te su nastojali učiniti sve kako bi se borili protiv okupacije Afganistana. Predsjednik SAD-a Carter 1980. godine donosi doktrinu kojom se nastoji zaštititi područje Perzijskog zaljeva i formirati antikomunističke snage koje bi se borile protiv sovjeta. S obzirom na tijesne veze između obavještajnih agencija Pakistana i SAD-a, ubrzo nakon ove odluke Pakistanu kao glavnom savezniku Amerikanaca stiže pomoć u naoružanju i materijalnoj potpori. Pakistanske tajne službe su pomoć dobivale i od strane drugih arapskih zemalja kao što je Saudijska Arabija te se posredstvom pakistanskih tajnih službi opskrbljuju i koordiniraju pobunjenici u Afganistanu. Još od početka invazije na Afganistan, ISI ima ključnu ulogu u djelovanju na ovom području. Mnogi pakistanski državници su mnogo puta nijekali povezanost u financiranju raznih skupina, međutim, razni su izvori kroz povijest koji nam detaljno opisuju radnje tokom rata u Afganistanu kao što su distribucija oružja i raznih dobara, financijska kontrola te razna potpora u naoružavanju mudžahedina koji su se borili protiv sovjeta. Pakistanska tajna služba se tijekom sovjetske okupacije opisuje kao "tajna služba koja kontrolira unutarnju i vanjsku politiku Pakistana te samim tim utječe na savezništva i kreiranje politike koja se prije svega odnosi na unutarnju sigurnost, vođenja tajnih operacija i antiindijskih aktivnosti" (Roberts, 2008: 105). S obzirom na drugačiju perspektivu saveznika i viđenja situacije na terenu, Pakistan je putem ISI koristio strategiju gerilskih ratova, a istomišljenike su pridobivali pozivanjem na islam te džihada i „svetog rata“ koji se vodio protiv nevjernika i protivnika islama, koja se pokazala uspješnom te se kasnije primjenjivala u Kašmiru.

Zaokruživši ovu geopolitičku cjelinu, vraćamo se na pitanje granice Afganistana i Pakistana te pitanju mnogih etničkih skupina koje žive u Afganistanu. Većina afganistanskog stanovništva pripada plemenu Paštunaca od kojih najveći broj živi upravo uz afganistansko-pakistansku granicu. Iako granica na karti između ove dvije države formalno postoji, u stvarnosti ona ne postoji zbog toga što su paštunska plemena kroz povijest živjela s obje strane granice koja je zapravo određena povlačenjem granica između velikih sila. Samim tim s obje strane žive rođaci i obitelji koje su nasilnim putem razdvojene te možemo zaključiti kako se prijateljstvo između ove dvije države može prije svega pronaći u ovim razlozima. Što se tiče etničkog sastava Afganistana, bitno je napomenuti kako uz Paštunce, u Afganistanu još žive manjine kao što su Tadžici, Baloši, Hazari, Uzbeki i drugi koji većinom žive u sjevernom dijelu zemlje te su za vrijeme rata podržavali „Sjeverni savez“ što je bilo suprotno interesima Pakistana. Međutim situacija nije toliko blistava ukoliko se osvrnemo na politička i ekonomska pitanja

kao što su poštivanje zakona i ekonomija. Naime, na spomenutom području ne vrijede pakistanski zakoni te upravo ovo područje predstavlja idealno mjesto za ilegalni transport, krijumčarenje te infiltraciju vojnih i političkih interesa. Zbog nepostojanja granice, Pakistan je često tumačio invaziju Sovjetskog Saveza na Afganistan kao invaziju na Pakistan. Tijekom rata nekoliko milijuna izbjeglica odlazi u Pakistan gdje se smještaju u prenapučene kampove te žive u vrlo teškim uvjetima. Pakistan koristi ovu situaciju tako što se diljem zemlje otvaraju škole medrese koje su prije svega bile organizirane uz poticaj nekih islamskih fundamentalističkih stranaka gdje su tisuće i tisuće mladih polaznika proučavali Kur'an, izreke proroka Muhameda i osnove islamskog zakona. Mnogi od njih nisu zapravo poznavali povijest vlastite zemlje kao ni razloge džihada koji se vodio protiv Sovjetskog Saveza. Ovakav razvoj situacije je išao na ruku interesima Pakistana koji je pod svaku cijenu htio potjerati sovjete iz Afganistana kako bi ostvarili svoje interese. Škole se koriste kao kampovi za treniranje budućih boraca koji će se kasnije pridružiti nekim od najzloglasnijih islamističkih stranaka. Ovakav pothvat je bilo najbolje provesti posredstvom tajnih službi koje su bili glavni organizatori operacija i planova koji su se odigravali između regionalnih i svjetskih sila (Rashid, 2001: 66).

Kako je rat odmicao, islamističke stranke na teritoriju Afganistana postaju sve utjecajnije te sudjeluju u kreiranju unutarnje politike Afganistana, prije svega poticajem od strane ISI. Jama' at-i-islami je jedna od najradikalnijih i najispolitiziranija stranka u Pakistanu koja je snažno podupirala radikalne islamističke stranke u Afganistanu koje su bile vođene od strane Gulbuddin Hymetjar i Burhanuddin Rabbani koji su bili saveznici tih stranaka. Svaki od njih je imao otprilike oko 80000 sljedbenika. Zahvaljujući dostavi velikih količina oružja od CIA-e, preko ISI, radikalne islamističke stranke postale su pokretačkom snagom džihada čijim se djelovanjem ISI razvija u jednu od najboljih tajnih službi u Trećem svijetu. Treba napomenuti kako je Pakistan i prije okupacije već imao profesionalne radikalne islamiste koji su mogli povesti džihad. Primjer za to je pokušaj svrgavanja afganistanskog predsjednika Muhameda Davuda od strane Hikmetjara i njegove stranke koja je uživala veliku potporu obavještajnih službi. Upravo se uz pomoć stranke Jama 'at-i islami i Hikmetjarove stranke Hizb-i-islami vodila pakistanska politika prema Afganistanu te su veze ISI sa tim strankama bile važan čimbenik za dodjelu pomoći mudžahedinima. Stranka Hizb-i-Islam izgradila je tajnu, snažno centraliziranu političku organizaciju s kadrovima iz redova obrazovanih Paštunaca iz gradova. Islamisti su tek zahvaljujući donacijama dobivenih od CIA-e i pomoći Pakistana izgradili bazu i stekli veliku moć u Afganistanu. Uz pomoć SAD-a, ISI se zalaže te financira skupine

koje vode gerilske ratove za koje su smatrali najboljom taktikom za ostvarenje svojih interesa. (Rashid, 2001:50)

S obzirom na kaos koji je vladao u Afganistanu, ISI koristi priliku infiltrirajući i koordinirajući svoje interese kroz razvoj fundamentalističkih skupina pod vodstvom svojih odanih ljudi te stvara mrežu od oko 400 mudžahedinskih zapovjednika, koje je opskrbljivala oružjem i materijalima. ISI nije imala utjecaja samo na plemena u Afganistanu. Osnovana je i središnja organizacijska jedinica Maktab al-Khidmat¹⁴ koja je sponzorirala jednu od najzloglasnijih skupina Al-Qaedu koja je izrodila neke od najtraženijih terorista na svijetu. Direktor general Akhtar Abdul Rahman se nekoliko puta sastajao sa MK kako bi im osigurao novac i obavještajne podatke. Prema različitim podacima nakon smrti predsjednika Zia ul-Haqa, 1988. godine u Pakistanu je postojalo preko osam tisuća registriranih i dvadeset pet tisuća neregistriranih medresa u kojima se školovalo više od pola milijuna učenika. Iste godine ISI nastavlja svoje djelovanje podupiranjem islamističkih frakcija, prije svega talibana. (Roberts, 2008: 105)

1989. godine Sovjeti se povlače iz Afganistana, ISI i dalje podupire radikalne frakcije postajući toliko moćna organizacija da funkcioniraju kao vojska unutar vojske koja raspolaže oružjem, financijskim sredstvima, imaju pristup tehnologiji te vode paralelnu vlast. Problem je bio taj što su se sve te skupine, nastale tijekom rata u Afganistanu, morale negdje smjestiti te nakon odlaska američkih službi one ostaju bez nadzora i kontrole stvarajući terorističke ćelije koje su razvijale svoje djelovanje sve više i više. Pakistanski predsjednik Pervez Musharraf, koji je imao velikog utjecaja na djelovanje ISI, samim tim i na regionalnu i sigurnosnu politiku, jednom prilikom je izjavio: „Pomogli smo kreirati mudžahedine, obrazovali smo ih, naoružali, dali im financijska sredstva, nahranili ih i poslali u džihad protiv Sovjetskog Saveza u Afganistan. Nismo razmišljali što ćemo napraviti sa svim tim skupinama nakon što rat završi.“(Roberts, 2008: 106). Ova pogreška je skupo stajala Pakistan i Afganistan, čak i SAD nije u početku bio svjestan koji će utjecaj takav razvoj događaja imati kasnije u svijetu. Nakon povlačenja sovjeta, na teritoriju su postojale mnoge islamističke skupine iz srednjoazijskih zemalja koje su se došli boriti u džihadu na strani mudžahedina i steći obuku u naoružanju, izradi bombi i vojne taktike kako bi prenijeli džihad u vlastite zemlje. Tako je jednom prilikom general pukovnik Hamid Gul, direktor ISI izjavio: “Mi vodimo džihad i ovo je prva islamska međunarodna brigada modernoga doba. Komunisti imaju svoje međunarodne brigade, Zapad ima NATO, zašto se i mi muslimani ne bi ujedinili i

¹⁴ MK; Service Office

osnovali zajedničku frontu?“ (Roberts, 2008: 105). Gledajući sa pakistanske strane, vodstvo u Islamabadu je htjelo učvrstiti islamsko jedinstvo te poticati islamske skupine u zemljama Srednje Azije kako bi zapravo Pakistan postao predvodnica muslimanskog svijeta. Vezano uz tu temu možemo pronaći podatke gdje je vođa Hizb-e Islami, general Gulbudin Hikmetjar bio zadužen za organiziranje gerilskih napada na područjima socijalističkih država Tadžikistana i Uzbekistana kako bi im osigurali transport u opskrbi oružjem. Pakistanci su pomoću Muslimanskog bratstva, Svjetske muslimanske lige i palestinskih islamističkih radikala prikupljali dragovoljce i povezivali ih sa Pakistancima. ISI i pakistanska stranka Jama 'at-i islami su osnovali odbore za prijem, obuku i poticaj da se pridruže mudžahedinskim skupinama, najčešće skupini Hizb-i-islami. Amerika puštanjem ISI na područje Afganistana potiče probleme kao što su razvoj Al-Qaede, talibana, regionalne nesigurnosti, pakistanske unutarnje političke krize, kašmirskog terora, nuklearnih tenzija, razvoja militantnih terorističkih skupina te prijelaza demokracijskih sustava u sustav diktature.

Prema raznim izvorima¹⁵ Pakistan je osamdesetih godina 20. stoljeća proizvodio 70% ukupne svjetske proizvodnje heroina (Rashid 2001: 187, Kiessling, 2005: 85). Tako se tijekom 80-ih godina 20. stoljeća razvija lanac krijumčarenja narkotika širokih razmjera kojim su bili opskrbljivani afganistanski mudžahedini uz potporu CIA i ISI. Mnogo je primjera za to, a neke možemo pronaći u knjizi „Talibani“ gdje se navodi kako je 1983. godine direktor ISI morao otpustiti sve osoblje ISI u Quetti jer su bili upleteni u trgovinu drogom i preprodaju oružja koje je dopremala CIA i koje je bilo namijenjeno mudžahedinima. Neki visoki dužnosnici ISI su bili uhvaćeni u nošenju velikih količina droge što je bila jedna od najvećih zapljena droge na teritoriju Pakistana, a ekvivalent koji je vrijedio na crnom tržištu je vrijedio iznosu novčane potpore SAD-a Pakistanu za jednu godinu. Kasnije je otkriveno kako postoji više od 40 velikih heroinskih mafijaških organizacija koje su koordinacijom ISI opskrbljivali plemenske poglavice kako bi kroz svoja područja propustili konvoje oružja. Možemo samo nadodati kako je crna ekonomija u Pakistanu činila 30-50% ukupne ekonomije i većinom je bila financirana ilegalnim novcem od droge. (Rashid, 2001: 187-188)

Od početka rata u Afganistanu u geopolitičkoj „igri“ se sukobljavaju velike sile pri čemu svaka nastoji ostvariti svoje ciljeve, interese i dominaciju. Na primjeru razvoja mudžahedina možemo vidjeti kako se posredstvom ISI i donacijama raznih organizacija razvila mreža raznih fundamentalističkih skupina koje na razne načine utječu na pitanje stabilnosti u cijeloj regiji. Rezultat svega toga je da džihad dobiva novi zamah, rat totalno razara Afganistan u

¹⁵ Na internetskoj stranici: <https://www.youtube.com/watch?v=SRUKIQOXTKk>

svakom smislu, a nakon povlačenja sovjetskih snaga 1989. javlja se novi naraštaj mudžahedina koji su sebe nazvali talibanima (učenici islama). (Rashid, 2001:43)

Nakon pada Sovjetskog Saveza 1991. glavni cilj pakistanske vanjske politike bio je otvaranje trgovačkih puteva prema Srednjoj Aziji. To je bilo teško ostvariti zbog građanskog rata koji se odvijao u Afganistanu. 1993. na premijersku poziciju dolazi Benazir Bhutto koja pod svaku cijenu nastoji pronaći trgovačke pravce za Srednju Aziju. S obzirom da su se u Kabulu odvijale žestoke borbe, tražili su se najpovoljniji putevi. ISI je bio zadužen za pronalazak alternativnih pravaca i pregovora sa vođama raznih skupina iz redova talibana zbog čega je Pakistan mnogo puta bio kritiziran. Odnos talibana i pakistanske vlasti možemo prikazati upravo na ovome primjeru. 1994. godine konvoj vojnih kamiona među kojima se nalazilo nekoliko desetaka pakistanskih vojnih vozača, među kojima i pukovnik Imam, najistaknutiji časnik ISI, biva otet na putu iz Herata od neprijateljske skupine zapovjednika. Incident izaziva hitnu reakciju Pakistana te se kanalima tajnih službi nastojalo riješiti ovo pitanje čim prije. Posredstvom tajnih službi, jedna skupina talibana napada i u konačnici oslobađa konvoj čime je izbjegnuta tragedija za Pakistan. Nedugo zatim, talibani kreću u osvajanje Kandahara gdje su zaplijenili velike količine tenkova, oklopnih vozila, vojnih kamiona te raznog oružja. Neki su priznali kako je ovaj događaj izravno povezan sa djelovanjem ISI te je Pakistan bio kritiziran od strane raznih diplomatskih krugova, što je premijerka Bhutto oštro demantirala. Nakon Kandahara, talibani kreću u osvajanje grada Herata. Talibani su polako osvajali važnija područja u Afganistanu te su stvarali novu zapovjednu strukturu uz pomoć savjetnika ISI. U vrijeme osvajanja Herata, talibani su mobilizirali oko 25000 ljudi od kojih su mnogi bili dragovoljci iz Pakistana. Osvajanjem Herata, talibani osvajaju prvo područje u kojem Paštunci nisu većina. Zatvorili su sve škole i silom provodili šerijatski zakon. Napredujući u osvajanju, talibani objavljuju džihad predsjedniku Rabaniju i kreću u osvajanje Kabula. Događaju se mnoge političke igre na ovom području, pokušava se učvrstiti vlast i uspostaviti kontrola u Kabulu te 1996. godine šef saudijske tajne službe, princ Turki al-Fejsal posjećuje Islamabad i Kandahar kako bi sa ISI dogovorio daljnju taktiku i razmotrio novi plan zauzimanja Kabula. Obje strane su ubrzale i povećale svoju pomoć talibanima. Iste godine talibani osvajaju Kabul te uvode najstrožiji islamski režim na svijetu što uključuje zabranu rada ženama izvan kuće i u svim državnim i javnim službama, zatvaranje škola za djevojčice te strogi način muslimanskog odijevanja poput kazni za muškarce koji ne nose bradu te uvođenja šerijata u medije.

1997. počinje se mijenjati politika SAD-a prema talibanima zbog sve većeg pritiska UN-a i drugih organizacija prije svega za pitanja prava žena i nedostatka dostojanstva čovjeka i humanitarne katastrofe koja je vladala u Afganistanu. Tadašnja američka ministrica vanjskih poslova posjećuje Islamabad i kritizira politiku talibana čime dolazi do udaljavanja potpore talibanima i pakistanske vanjske politike. Nakon uspješnog osvajanja Kabula, talibani žele očistiti sjever zemlje od šiita čime su bili potaknuti ranijim osvajanjima te potpori Pakistana i Saudijske Arabije. Prema podacima iz knjige „Talibani“ pakistanska organizacija ISI je osigurala svotu od pet milijuna američkih dolara pomoći u obliku logistike te su djelatnici ISI često posjećivali Kandahar kako bi im talibani pomogli u pripremanjima napada s obzirom da se broj vojnika povećavao koji su dolazili iz izbjegličkih logora i medresa. (Rashid, 2001: 120) Kada su talibani počeli sve više napredovati, u „igru“ se uključuju i zemlje u okruženju kao npr. Iran koji je oštro reagirao kada je skupina pripadnika militantne protušiiitske stranke Sipah-i Sahab napala iranski konzulat u Mazaru te su ubili jedanaest Iranaca koje su tamo zatekli. To je izazvalo nervozu s obzirom da je teheranska vlada od pakistanske tražila njihovu sigurnost znajući da su sa talibanima otišli djelatnici pakistanske ISI. Obrat se događa 1998. godine kada Amerika napada sjeverne dijelove Afganistana smatrajući da se tu skriva najtraženiji terorist Bin Laden nakon napada na američka veleposlanstva u Keniji i Tanzaniji. Vođa svih muslimana, Mullah Omar je rekao kako talibani nikada neće izručiti Bin Ladenu SAD-u i kako je upravo Amerika najveći terorist na svijetu. (Rashid, 2001: 124) Povećava se pritisak SAD-a i UN-a, raste pritisak islamskih stranaka za islamizaciju zemlje te polako raste netrepeljivost prema sve većoj pomoći talibanima islamskim fundamentalističkim i terorističkim pokretima u susjednim zemljama Srednje Azije. Talibani su udomljavali ekstremističke skupine iz tih zemalja kao što je Islamski pokret Uzbekistana te više stotina arapa iz Kašmira, Čečenije, Filipina i kineskih muslimana.

Samuel Huntington je napisao: “Rat u Afganistanu je iza sebe ostavio nelagodnu koaliciju islamističkih organizacija koje imaju cilj promicati islam i boriti se protiv svih nemuslimanskih snaga. Stvorio je iiskusne i dobre borce, logore za obuku i logistiku, dobre veze između pojedinaca i organizacija diljem islamskog svijeta, veliku količinu vojne opreme i teškog naoružanja te snažan osjećaj moći i samopouzdanja nakon postignutih ciljeva i veliku želju da krenu u druge pobijede.” (Rashid, 2001: 202) Nakon godina financiranja SAD-a posredstvom američkih i u suradnji pakistanskih tajnih službi, na teritoriju Afganistana se stvaraju najradikalnije skupine koje su postale najvećim neprijateljem zapadnog svijeta, prije svega SAD-a. Među njima je najpoznatiji terorist Bin Laden koji je školovan u medresama u

Pakistanu i Afganistanu i kojega je ISI odbio izručiti Amerikancima. Upravo Bin Laden objavljuje rat SAD-u te u suradnji sa ISI financira i uvježbava kašmirske militante što samo pogoršava situaciju i čime dolazi do daljnje nestabilnosti i nesigurnosti na ovom području.

4.2. KAŠMIR: CENTAR ZA REGRUTIRANJE ISLAMSKIH BORACA

Za ostvarivanje svojih interesa, zaštitu nacionalne sigurnosti te utjecaja na susjedne zemlje, Pakistan je putem svojih tajnih službi provodio taktiku gerilskih ratova potporom i treniranjem raznih islamističkih i militantnih skupina. S obzirom da je ta taktika bila uspješna u Afganistanu, ona se primjenjivala i u Kašmiru. Kašmir je pokrajina na sjeveru Indije u kojoj većinu stanovništva čine muslimani koji se žele priključiti matičnoj zemlji Pakistanu, dok Indija to smatra dijelom svojeg teritorija kao jednu od svojih pokrajina. Pakistanci su smatrali kako će poraz Sovjeta u Afganistanu utjecati na Indiju koja bi bila spremna pristati na kompromis po pitanju Kašmira. U 80-ima 20. stoljeća ISI kontrolira afganistanske skupine koje podupiru militante u Kašmiru koji se na temelju islama motiviraju kako bi išli u džihad. Upravo je Kašmir postao mjesto na kojem su se podupirali „borci za slobodu“. Oni su u početku poduzimali akcije kako bi ostvarili svoje političke interese protiv Indije. ISI je svoje djelovanje posvećuje separatističkim teritorijima Jammua i Kašmira iz kojeg su izrasle neke od najradikalnijih islamističkih skupina poput Lashkar – e – Toiba (osnovana 1990.), Harakat ul – Ansar (osnovana 1993.), i Jaish – Mohammed (osnovana 1994.) te je aktivnosti sveo na sveo na 4 glavna cilja:

- preusmjeravanje oružja iz Afganistanskog rata kako bi se ojačala pozicija separatista u navedenim pokrajinama
- Proširiti i otvoriti nove škole (medrese) i kampova za treniranje i obučavanje unutar Kašmira te pojačati broj treniranih i indoktriniranih boraca koji će biti infiltrirani u Indijski teritorij
- tranzit afganistanskih i drugih islamskih boraca prema novom pan-islamskom “svetom ratu“ u Jammu i Kašmiru
- stvaranje novih militantnih skupina koje će biti pokretač pakistanskih tajnih službi (ISI) na teritorijima koje žele imati pod kontrolom te kontrola pobuna

1990. ISI organizira 30 kampova za kašmirske militante. 2002. broj je porastao na 128. Tu su se trenirale i organizirale skupine poput *Harakat-ul-Mujahideen*, *Jaish-e-Muhammad* (JEM) i *Lashkar-e-Taiba* (LET). (Gregory, 2007: 1018)

SAD je reagirao tako što je upozorio Pakistan da će pomaganje pobunjenicima u Kašmiru narušiti bilateralne odnose te ih stavlja na „watch list“ zbog potpore skupinama koje narušavaju regionalnu i sigurnosnu politiku. SAD vrši pritisak na Pakistan koji se nastoji distancirati od takve politike te nakratko šalju borce iz Kašmira nazad u Afganistan. Tijekom tog perioda Bin Laden postaje jedan od sponzora kašmirskih militantata. Do 2002. godine 25-50% terorista koji su se borili u Kašmiru su bili strani borci sponzorirani od strane ISI, a ne iz Kašmira. Pakistan vrši pritisak na Indiju, vodeći tempo borbi i aktivnosti podižući nesigurnost i regionalnu nestabilnost. Nakon što se Bin Laden vraća u Afganistan, ISI potpomaže spajanje kašmirskih boraca i militantata obrazovanih u medresama koji su trenirani u afganistanskim kampovima Al-qaede.

Premijer Sharif biva smijenjen uz veliku potporu ISI zbog uspostavljanja odnosa sa Indijom, što nije odgovaralo interesima politike boraca na teritoriju Kašmira i Afganistana. Kada su se Amerikanci htjeli osvetiti Bin Ladenu zbog bombardiranja veleposlanstava u Africi i uzvratiti, oni su prilikom bombardiranja položaja u Afganistanu pogodili dva kampa za treniranje u Afganistanu te su pri tome ubili 5 ISI oficira i 20 studenata. Nakon toga događaja ISI povećava potporu svojim islamističkim skupinama te obznanjaju kako su pakistanske tajne službe potaknule razdvajanje dviju militantnih skupina. Prije svega kako bi ih bolje kontrolirali te kako bi lakše mogli pratiti njihova djelovanja. Jaish-i-Mohammad je stranka uspostavljena kako bi bila protuteža Lashkar-i-Taiba koji su bili utjecajni u Kašmiru. Ove skupine su vršile terorističke operacije koje je postalo sve teže nadzirati i sprječavati u vršenju terorističkih akcija. (Kießling, 2005: 88-91)

Za vrijeme kada je na čelu Pakistana bio general Musharraf, zemlja je bila u političkoj i sigurnosnoj nestabilnosti zbog pokušaja državnog udara i drugih nesuglasica između političkih elita u Pakistanu. Kao ključni partner SAD-u u borbi protiv terorizma, ISI je sastavni dio antiterorističke strategije što dovodi do suprotstavljanja djelovanja sa činjenicom kako je ISI povezana sa dijelovima nekih terorističkih organizacija prije svega u Afganistanu i Kašmiru s jedne strane, dok je s druge Musharraf htio biti ključni saveznik SAD-u u borbi protiv terorizma. 2001. militanti napadaju zakonodavna tijela u Kašmiru (Srinagar) ubijajući pritom 38 ljudi. Stranka Jaish-e-Muhammad (JEM) preuzima odgovornost za ovaj čin. Sljedeći dan je vođa navedene stranke, pod pritiskom ISI tvrdio kako nemaju veze sa napadom. Iste godine militanti iz Kašmira, skupina Lashkar-e-Taiba (LET), napadaju indijski parlament u New Delhiju pri čemu je predsjednik Musharraf dao uhititi 50 članova stranke LET i povezanih militantnih skupina tvrdeći da ne bi dozvolio terorističke prijetnje. Prema

pisanju Tariq Ali-a organizacija Lashkar-e-Taiba ne bi ni mogla postojati bez patronata vojske. Slijedi uhićenje članova skupina JEM i LET diljem zemlje koji su nedugo zatim bili pušteni. 2001. se događa incident prilikom ubojstva američkog novinara Davida Pearla koji je pisao i otkrivao veze ISI sa terorističkim i militantnim skupinama u Kašmiru. Događaj je bio povezan sa strankom JEM što je dovelo do pitanja utjecaja pakistanskih vlasti u djelovanju tajnih službi. (Roberts, 2008: 108) Još jedan noviji primjer pronalazimo 2008. godine kada se u Mubaiju (Indija) događa teroristički napad koji je potresao zemlju te paralizirao ovaj višemilijunski grad. Napad se dogodio 26. studenog kada je 10 oružanih pakistanskih pripadnika skupine Lashkar-e-Taiba napadaju nekoliko lokacija u gradu pri čemu je ubijeno 174 ljudi. Napadi su se dogodili na nekoliko lokacija među kojima je bio luksuzni hotel *Taj Mahal Palace* koji je brzo poprimio medijsku popraćenost diljem svijeta. Devet od deset napadača je ubijeno tokom ovog terorističkog napada dok je jedan preživjeli uhićen od strane indijskih vlasti. Zanimljivi dokumentarni film *Inside Mumbai terror attacks*¹⁶ detaljno opisuje slijed događaja i analizu ovog događaja gdje se navodi kako su članovi ove skupine bili usko povezani sa raznim ekstremističkim strankama koje usko surađuju sa ISI. Pakistanske vlasti su oštro demantirale bilo kakvu povezanost sa ovim napadom, ali je sigurno kako je ovaj događaj bitno narušio odnose između ove dvije države.

Sve više raste pritisak SAD-a kako bi se zaustavilo prodiranje militanata u Kašmir iz Pakistana te su zahtijevali uhićenje pakistanskih visokih vojnih dužnosnika koji su povezani sa Al-Qaedom. Tako je teritorij sjeverozapadnog Pakistana i Kašmira postao plodno tlo za operacije i djelovanja skupina kao što je Al-Qaeda i ostale koje su se iz nje izrodile i koje su imale iste fundamentalističke svjetonazore. Upravo su te skupine vodile gerilske ratove i terorističke operacije na području Afganistana, Pakistana i ostalih država čime su pridonijele razvoju ilegalne trgovine, političkoj i sigurnosnoj nestabilnosti te nesigurnosti cijele regije.

4.3. PAKISTAN: SIGURNOSNI PROBLEMI

Nakon 2001. godine Pakistan mijenja smjer u borbi protiv terorizma više nego i jedna druga država na svijetu. Nakon što je Pakistan godinama podupirao i financirao putem tajnih službi, sad su došli do toga da se bore protiv njih. Zašto je tomu tako? Prije svega, nakon terorističkih napada 2001. SAD oštro mijenja politiku u borbi protiv terorizma. Washington šalje Islamabadu jednostavnu poruku: ili ste na našoj strani ili na strani terorista. Pakistan je

¹⁶ Na internetskoj stranici: <https://www.youtube.com/watch?v=eBKTekkYy-E>

pomoću tajnih kanala dobio poruku: “budite spremni na bombardiranje. Budite spremni na povratak u kameno doba“. (Akbar, 2011: 156) Na vlasti u Pakistanu general Musharraf je primio ultimatum da surađuje u borbi protiv Al-Qaede te u razdvajanju talibanskih frakcija. Perverz Musharraf se odlučuje na savezništvo sa SAD-om kako bi izbjegao da Pakistan postane meta napada, ali i kako bi spriječio povezivanje Indije i SAD-a. Nedugo zatim Musharraf povlači pakistanske vojne zapovjednike iz Afganistana te naređuje ISI prekid operacija na tom području. ISI postaje glavni instrument u borbi protiv terorizma te osigurava logističku i vojnu pomoć prvenstveno Al-Qaede i talibana, ali i boraca iz područja Kašmira. Gledajući iz perspektive ISI, ona postaje „oči i uši“ u operaciji shvaćanja Bin Ladena i drugih osoba osumnjičenih za terorizam. Međutim, ISI je sama po sebi hijerarhijski visokoorganizirana obavještajna agencija koja ulazi u sve sfere djelovanja i funkcije države o čemu se pisalo na početku rada. S obzirom na kompleksnost događanja i politike koja se vodila oko pitanja terorizma postojala su različita stajališta oko savezništva sa SAD-om te oštrim suprotstavljanjem pojedinih visokih dužnosnika unutar političke elite i vodstva ISI. To možemo pokazati na primjeru premijerke Bhutto koja je dva puta bila svrgnuta s vlasti, ali je također uživala potporu određenog dijela vodstva ISI preko kojih je lobirala za prijevoz za otvaranje trgovačkih puteva za Srednju Aziju. Dio članova ISI su pomogli u organiziranju bijega Bin Ladena i Mulle Omara što je izazvalo još veće podjele unutar strukture ISI. Dok Musharraf preokreće politiku u borbi protiv terorizma, među ISI jačaju tenzije te neki kreću u borbu protiv Musharrafa, gledajući ga kao izdajicu te ga pokušavaju ubiti. Pakistan je uhitio i izručio SAD-u preko 500 članova Al-qaede i talibana. Kako je vrijeme odmicalo, nisu se samo službenici ISI protivili politici savezništva sa Amerikancima, već su se pojavili mnogi političari u svim dijelovima društva te i samo stanovništvo na kraju koji su savezništvo vidjeli kao žrtvovanje njihovog vlastitog stanovništva, vojske te političkih vlasti. Diljem zemlje javljaju se prosvjedi koji se protive takvoj politici Pakistana. Ovom politikom Pakistan ulazi u jedno novo, nesigurno političko razdoblje koje sve više uništava civilno društvo. Dok je SAD još više zahtijevao da Pakistan učini više u borbi protiv terorizma, u samom Pakistanu sve više jača antiameričko raspoloženje. Razvija se nova situacija unutar organizacije tajnih službi koja sjedi na dvije stolice. Unutarnje politički odnosi u Pakistanu se naglo narušavaju, što je dodatno eskaliralo samoubilačkim napadima raznih ekstremističkih skupina koje su se upravo financirale i razvile za vrijeme suradnje američkih i pakistanskih tajnih službi. Za Pakistan slijedi turbulentno razdoblje ekonomske, političke i socijalne nesigurnosti koja je dobrim dijelom potaknuta upravo ovim pitanjem. Nakon 2001. godine, raste potpora režimu Mulle Omara koji pridobiva sve više sljedbenika, pogotovo nakon američkih operacija u

Afganistanu i smrti nedužnih civila. Talibani se zapravo nisu smatrali čimbenicima koji utječu na nesigurnost regije. Washington 2004. proglašava Pakistan kao glavnog ne-NATO saveznika.

Što se tiče talibana, osnivaju svoja uporišta diljem Pakistana, šireći pritom ideologiju ekstremizma u kojem jača nasilje i nesigurnost. Oni djeluju na području autonomnih plemenskih regija, FATA (*Federally Administered tribal Areas*) koji objedinjuje različite etničke Paštunce i ostale militantne skupine u Afganistanu i Pakistanu. FATA objedinjuje skupine koje podupiru Al- Qaedu, afganistanske talibane poput istočnih turkmenistanskih Islamskih pokreta, Islamskog pokreta Uzbekistana, Islamske džihadističke grupe, Libijske islamske borbilačke grupe i drugih. Ove skupine preko FATA organiziraju samoubilačke napade diljem Pakistana. Ovi pokreti jačaju u tolikoj mjeri da je 2007. skupina talibana uzela za taoce 300 pakistanskih trupa koje su smjestili u FATU. Ovo područje postaje idealno za gerilske akcije protiv SAD-a, NATO-a i pakistanskih vojnih snaga. Ciljevi napada postaju pakistanske vojne snage a kasnije civili. Gledajući iz sigurnosne perspektive, talibani i islamističke ekstremističke skupine koje se javljaju na području Pakistana privlače međunarodnu pozornost u vezi sa terorističkim djelovanjem. (Akbar, 2011:157)

Bilo je mnogo sumnje od strane Amerikanaca o tome kako Pakistan i tajne službe pomažu skrivanju militantnih skupina dok s druge strane pakistanska javnost optužuje pakistanske vlasti kako se bore protiv vlastitog naroda te jača antiameričko raspoloženje koje dodatno podiže tenzije. Pakistan raspoređuje vojsku na Afganistansko – Pakistansku granicu kako bi spriječili infiltraciju militantata. S obzirom na sumnje koje su izazivali, ISI biva optužen od strane američkih vlasti za potporu terorizmu. Možemo zaključiti kako nestabilnost u Pakistanu i regiji dolazi prije svega do stvaranja percepcije 'rata protiv terorizma' u 'rat protiv Islama' iz perspektive mnogih Pakistanaca i drugih muslimanskih zemalja. U borbi protiv terorizma se koriste napadi dronovima diljem Pakistana ali najčešće uz Pakistansko – Afganistansku granicu što dodatno potiče i utvrđuju položaj mjesta na kojem se razvija globalni džihad. U tim napadima stradavaju mnogi civili, žene, djeca, napadaju se škole, obiteljske zajednice. Prema Ministarstvu vanjskih poslova Pakistana 2000. godine je bilo 8731 škola medrese od kojih se na 200 sumnjalo kako su povezani sa džihadističkim organizacijama.

Ukoliko idemo dalje slijedom dolazimo do terorističkih napada. Pakistan je kao što se već spominjalo, jedna od najnesigurnijih zemalja na svijetu te su veliki gradovi poput Islamabada, Karačija, Lahorea i drugih često bili mete napada terorističkih organizacija. Samoubilački

napadi, gerilski ratovi i nesigurnost su se proširili Pakistanom. Nakon ovih saznanja, logično se zapitati koga napadaju ove skupine i tko su žrtve? Upravo zbog svih navedenih razloga, u velikom postotku Pakistanska vojska je glavni cilj dok slijedom toga stradava cijelo društvo. Nevini civili, vojnici, civilne i vojne institucije, uredi obavještajnih službi, džamije, sprovodi, plemenska vijeća, prometne tržnice postaju samo neke od meta ovih događanja.

5. POLITIKA ISI NAKON 2001. GODINE: NOVI GEOPOLITIČKI ODNOS SNAGA U REGIJI

Svijet se mijenja 11. rujna 2001. godine, nacionalna sigurnost i terorizam postaju najvažnije pitanje za zapadne države koje su bile suočene sa najvećim terorističkim napadom na američkom tlu u povijesti te zemlje. Kreće rat protiv terorizma. Područje Srednje Azije opet postaje centar međunarodne javnosti i politike te se traže postupci za zaustavljanje daljnjeg širenja terorizma. Posljedice su itekako utjecale na daljnju politiku Pakistana, koji postaje partner SAD-a u borbi protiv terorizma. Svrgavanje talibana postaje fokus američke politike te dobivaju Pakistan kao saveznika uz zamjenu za ukidanje sankcija koje su bile nametnute nakon testiranja pakistanskog nuklearnog oružja 1998. SAD uz pomoć svojih saveznika organizira svrgavanje talibana te na vlast u Afganistanu postavlja novu vladu sa velikom zastupljenošću pašunskog naroda. Nova vlast u Afganistanu nudi suradnju Indiji u svrhu reafirmacije na tom području što nikako nije odgovaralo Pakistanu. Geopolitička situacija za Pakistan nije bila povoljna samim tim što je američki predsjednik Bush zaprijetio daljnim sankcijama i prekidanju podrške koju su do sada imali zbog potpore separatistima/teroristima u pokrajinama Jammu i Kašmir. Dolazak NATO-vih snaga u Afganistan 2003. dodatno komplicira situaciju u kojoj se našao Pakistan.

SAD je zahtijevao pomoć od pakistanskih tajnih službi u djelovanju protiv terorističkih aktivnosti te pronalaska najtraženijih terorista koji su se skrivali na području Pakistana i Afganistana. To ISI dovodi u nezgodan položaj zbog bliskih veza i povijesti razvoja terorističkih skupina te zbog širenja utjecaja SAD-a i saveznika na ovo područje. U tom procesu Musharraf ima bitnu ulogu jer nastoji stvoriti uske veze sa tajnim službama te na čelu ISI dolazi Musharrafov bliski suradnik general Ehsan ul Haq. Predsjednik Musharraf je reorganizirao tajne službe na način da je odjel koji je zadužen za operacije u Afganistanu (JCIB) te odjel koji se bavi pitanjem sjevernih pokrajina Jammu i Kašmira (JIN), stavio pod nadzor vojske. Također osniva zajednicu Islamskih stranaka pod grupacijom MMA (*Muttadida Majlis-e-Amal*) koja je zajedno sa ISI radila na „potkopavanju“ pro-zapadnih, ne-islamskih političkih stranaka i onih koji žele vratiti demokraciju i vladavinu zakona izvana. Uloga MMA je rasla u regijama poput North West Frotier provincije i Balučistanu, koje su dvije najnesigurnije regije u kojima vlada bezzakonje, odnosno tu se nalaze najveća uporišta talibana.

Tajne službe jačaju svoj utjecaj te počinju kontrolirati sve sfere političke vlasti u Pakistanu. Kontroliraju trgovinu drogom, kriminal, pranje novca te se malo tko mogao suprotstaviti uskim vezama vojske i tajnih službi koje su bile jače nego kada je na vlasti u Pakistanu u prošlosti bila vojna vlast.

Već smo se nekoliko puta osvrnuli na suradnju Pakistana i SAD posredstvom tajnih službi koje su uvelike utjecale na formiranje unutarnje i vanjske politike Pakistana te sigurnosnih pitanja u regiji. Vidjeli smo na primjeru sigurnosne situacije u Pakistanu kako je ta suradnja donijela nestabilnost razvojem mnogih islamističkih skupina koje se bore protiv Amerike te svih njegovih saveznica, uključujući razne institucije unutar Pakistana koje su postala česte mete napada. No, zbog čega uopće potrebna suradnja između SAD-a i Pakistana? Naime, s ovim pitanjem se vraćamo na geopolitičku raspravu raznih interesa u ovom dijelu svijeta koji nisu nastali jučer, niti prije nekoliko godina, već je to igra koja se odvija dugi niz godina i koja u bitnoj mjeri još i danas utječe na Pakistan i zemlje u okruženju. Kao što smo na početku rada napomenuli, tajne službe igraju glavnu ulogu u komunikaciji i koordinaciji obavještajnih podataka te igraju ključnu ulogu u ostvarivanju svojih nacionalnih interesa. Suradnja ovih dviju država se temelji prije svega na tome da pakistanska vojska se i dalje oslanja na Američku potporu te u njihovoj organizaciji. Pakistanska kooperacija se smatra ključnom u borbi protiv Al-Qaede i drugih neprijateljskih skupina. Također Amerika preko Pakistana vrši transport materijala kopnenim i zračnim putem potrebnima za vojsku u Afganistanu.

6. ZAKLJUČAK

Tajne službe su zanimljivo područje istraživanja jer kao što sami naziv govori tajnost je bitna karakteristika ovih agencija. Te agencije zapravo služe kako bi zaštitile interese države te djeluju u mnogim sferama unutarnje i vanjske politike koje su ključne za funkcioniranje države.

Područje Pakistana zanimljivo je istraživati jer je Pakistan zemlja u kojoj je raširena korupcija, policijska brutalnost, ilegalna trgovina, siva ekonomija i sl. Iz svega toga proizlazi politička, društvena i socijalna nestabilnost te geopolitičke igre koje se odvijaju na ovom području jer razne države vide interese na ovom području. Posebno zanimljivo je i pakistansko susjedstvo gdje se prije svega nalazi pakistanski glavni neprijatelj Indija. Osim Indije, tu su i Afganistan, Kašmir te ostale regije i provincije diljem Pakistana koje dugi niz godina postaju sinonim sigurnosne i regionalne nestabilnosti. Sve ovo možemo objediniti djelovanjem pakistanske tajne službe (ISI) koja igrala ključnu ulogu u aktivnostima poput koordinacije između raznih strana, operativnih poslova, prikupljanja informacija, posredstva u financiranju raznih lokalnih zapovjednika, skupina i sl.

Tajne službe mogu u bitnoj mjeri utjecati na regionalnu i sigurnosnu politiku. Ovaj rad donosi pregled nekih od aktivnosti pakistanskih tajnih službi u primjerima kroz povijest njihova djelovanja. 1948. godine se pakistanske tajne službe oformljuju upravo iz razloga kako bi država našla rješenje za sve opasnosti koje joj prijete. Tih turbulentnih godina nakon osnutka, fokus je bio na zaštiti od Indije, odnosno na prikupljanju i analiziranju podataka kako bi se došlo do željenih rezultata za svoje nacionalne interese. Međutim, kroz povijest vidimo kako zbog mnogobrojnih problema tajne službe se ne uspijevaju najbolje organizirati te su bili potrebni dodatni naponi kako bi se napravila reorganizacija te definirala njihova uloga.

Tri su glavna razdoblja u povijesti što se tiče ISI. 1958. kada na vlast dolazi Ayub Khan te tajne službe šire svoju djelatnost unutar vojnih struktura te širi svoje djelovanje na pitanja regionalne politike kao što su pitanje Kašmira, Bangladeša i Indije. 1971. godina kada Pakistan opet gubi rat protiv Indije te gubi Bangladeš koji proglašava neovisnost. Samim tim prvi zadatak u daljnjoj aktivnosti bio je sprječavanje separatističkih aktivnosti u drugim pakistanskim regijama. Pakistanske tajne službe već su tad bile vrlo utjecajne te su dobile ulogu čuvanja pakistanskog nuklearnog programa. Kada spomenemo nuklearni program, odmah dolazimo do poveznica sa saveznicima, prijateljima, neprijateljima i geopolitičkim interesima. Interesa u ovoj regiji je mnogo te puno zemalja vidi svoje prilike na ovom

području. Tako počinje i treće razdoblje 1979. godine, kada se geopolitička pozornica premješta u Afganistan te kreće igra o naoružanju, prevlasti te bezvlađu.

Bezvlađe nas hijerarhijski vodi do lokalnih zapovjednika koji upravljaju raznim skupinama na teritorijima Pakistana i Afganistana gdje se veliki broj izbjeglica i veliki broj siromašne djece školuje u medresama koji postaju regrutni centar za razvoj islamističkih ideologija te poticanja u borbi za džihad. Agenti ISI bili su koordinatori te osiguravali poslove poput treninga i nadzora. Slijedom toga dobili smo cijelu vojsku fanatika koji su spremni umrijeti za svoju vjeru i uvjerenja.

Razrada ovog rada nas vodi prema fokusu tajnih službi, odnosno primjeru Afganistana, Kašmira i Pakistana gdje su tajne službe imale najviše interesa za postizanje svojih ciljeva. Fokus je bio gdje god je bilo potrebno da bi se zaštitili nacionalni interesi, odnosno zaštitili od svojih neprijatelja, prije svega Indije. Na spomenutim područjima koriste se razne metode ratovanja poput gerilskih ratovanja i savezništva sa raznim stranama što na kraju dovodi do potpune nekontrolne i razvoja fundamentalističkih ideologija potaknutim islamističkim strankama.

Upravo stranke koriste situaciju gdje se razvija sve veći broj radikalnih islamskih ideologija koje koriste upravo vjeru kao jamac jedinstva te kako bi vodili društvo i infiltrirali ih u njezine institucije i vojsku te usmjeriti borbe prema svom zlu koje šteti islamu. To zlo se nakon 2001. godine zvalo Amerika, samo što je Pakistan na mnogo načina bio povezan sa Amerikom, prije svega financiranjem, pa i nisu baš imali izbora u odlučivanju. Savezništvo iz interesa nas dovodi do katastrofe koje se odražava na sigurnosnu i regionalnu politiku.

Kombinacija korumpirajuće i raspadajuće države, siromaštva, nestabilnih demokratskih institucija potpomognuto zapadnim donacijama i investicijama dovodi politički islam u fokus djelovanja pakistanskih tajnih službi. Nakon 2001. godine, njihova uloga dobiva dodatnu težinu s obzirom na „dvostruku igru“ koju su vodile frakcije unutar ISI. S jedne strane su se podupirala uhićenja terorističkih skupina, dok su s druge strane pomagali u njihovom skrivanju.

ISI kao najznačajnija sigurnosno – obavještajna služba u Pakistanu ima bitnu ulogu u zaštiti nacionalnih interesa. Interesi su različiti te se pakistanske tajne službe fokusiraju na zaštitu od svojih neprijatelja i vođeni tim pravcem potpuno kontroliraju unutarnju i vanjsku politiku Pakistana te utječu na pitanje nesigurnosti i nestabilnosti kao što je razvoj terorističkih skupina, poticanje islamskog fundamentalizma i sl. Ovakva politika čini regiju još

nesigurnijom te nam ostaje za vidjeti kako će se pakistanske tajne službe suočiti sa sve većim opasnostima koje prijete.

Sažetak: Sigurnosno – obavještajne službe imaju bitnu ulogu u funkcioniranju države. Svaka država se služi raznim tajnim operacijama kako bi zaštitila svoje nacionalne interese. Ovaj rad se fokusira na pakistanske tajne službe koje svojim djelovanjem imaju bitnu ulogu u kreiranju unutarnje i vanjske politike Pakistana. Od njihovog osnutka 1948. godine, dobivaju zadatak čuvanja nacionalnih interesa Pakistana te kroz povijest možemo pronaći i načine na koje su htjeli ostvariti svoje ciljeve. Jedna od tih je taktika gerilskih ratova iz čega su se izrodile neke od najekstremnijih islamističkih stranaka. S obzirom da je Pakistan država u kojoj vlada ekonomska, politička i socijalna nestabilnost, sve to dovodi do plodnog tla za razvoj i djelovanje radikalnih islamističkih skupina koje zadnjih nekoliko godina bitnu utječu na sigurnosnu i regionalnu politiku Pakistana i regije. Inter – Service Intelligence (ISI) je služba unutar vojne sigurnosno – obavještajne strukture koja je isprepletana u državnu političku strukturu tako da su posredstvom ISI možemo povezati primjere poput rušenja civilne i uspostavljanje vojne vlasti, politička zastrašivanja te primjere poput korupcije, krijumčarenja, podupiranja islamističkih stranaka i slično. Sve ovo nas dovodi do točke gdje nakon 2001. godine Pakistan mijenja svoju politiku u borbi protiv terorizma dok ISI dolazi u situaciju gdje s jedne strane podupire islamske militante, a s druge sudjeluje u hvatanju istih iz čega proizlazi razvoj islamskog fundamentalizma te nesigurnosti i nestabilnosti u zemlji i okruženju.

Ključne riječi: tajne službe/obavještajno – sigurnosne službe, Inter Intelligence Services (ISI), terorizam, Pakistan, Afganistan, talibani, sigurnosna i regionalna politika, Kašmir, SAD

7. LITERATURA

Knjige:

Rashid, Ahmed (2001) *Talibani: Islam, nafta i nova velika igra u Srednjoj Aziji*. Zagreb, Tamaris

Alispahić, Bakir (2011) *Osnovne metodike rada obavještajno – sigurnosnih službi*. Sarajevo/Zagreb, TKD Šahinpašić/BTC Šahinpašić

Ali, Tariq (2002) *Sukob fundamentalizma. Križarski ratovi, džihad i suvremenost*. Profil Multimedija, dio grupe Profil International, Zagreb

Savić, Vojin (1963) *Pakistan*. Beograd, Institut za međunarodnu politiku i privredu

Masleša, Ramo (2001) *Teorije i sistemi sigurnosti*. Sarajevo, Magistrat

Cohen, Stephen Philip (2004) *The Idea of Pakistan*. Washington: Brookings Institution Press

Owen, Bennett-Jones (2003) *Pakistan: Eye of the Storm*. Yale University Press

Internetske stranice:

Youtube; Inside Mumbai terror attacks 26/11

<https://www.youtube.com/watch?v=eBKTEkkYy-E>

Federal Investigation Agency Pakistan; Ministry of Interior , government of Pakistan

<http://www.fia.gov.pk/en/index.php>

Youtube; Why Pakistan Is The Most Heroin Addicted Country

<https://www.youtube.com/watch?v=SRUklQ0XTKk>

ISI Pakistan Inter- Services intelligence

<http://defence.pk/threads/isi-pakistan-inter-services-intelligence.551/>

10 najboljih tajnih službi u svijetu

<http://www.nezavisne.com/magazin/zanimljivosti/10-najmocnijih-tajnih-sluzbi-na-svijetu-Pogledajte-ko-je-na-prvom-mjestu-VIDEO/343319>

Pakistan i povijest Pakistana

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46154>

Članci:

G. Kiessling, Hein (2005) *Der pakistanische Geheimdienst ISI*. KAS – Auslandsinformationen 5/05, 71 – 92

M. Akbar (2011) *Pakistan at Crossroad: War against Terrorism*. Glasgow Claedonian University, Glasgow, UK, 155 – 166

J. Roberts, Mark (2008) *Pakistan's Inter – Services Intelligence Directorate. A state within a State?* JFQ/ issue 48, 104 – 110

M. Nobile (1988) *Pojam sigurnosti u terminologiji međunarodnih odnosa*. Politička misao, Zagreb, broj 4, 72-73

S. Gregory (2007) *The ISI and the War on Terrorism*. Department of Peace Studies, University of Bradford, UK, 1013 - 1031

D. Solomun (2005) *Ekonomski aspekti nacionalne sigurnosti*. Policija i sigurnost, Zagreb, broj 1-2, 1-21